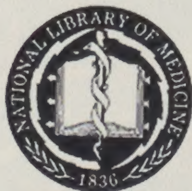

NATIONAL LIBRARY OF MEDICINE
1836

coll stampe A. G.

Traité Rarissime, par
Arnault de Villeneuve,
inconnu de Brunet qui
ne cite pas cet ouvrage
parmi ceux du célèbre médecin.

Sur le régime des vieillards.

Libellus de regimine ſenū et ſeniorum arnaldi de villa noua.

Fœlix quē faciunt aliena pericula cautū
Eſt fortunatus fœlix diueſq; be..tus
Fœlici monumenta die fœlicia fœlix
Preſſit & hec vitii dant retinēt ve nichil.

Omine mundi qui ex bina stirpe nobili originem assumpsisti: altissimus deus vestram clemētiam & sanctitatem ad omnia optata faciat peruenire. Cogito & cogitaui temporibus multis vestre altitudini cōplacere ascendi in altū et inueni rem difficilem & sepe fallibilem ad iudicandum rigmatus sum viscera terre & inueni ibi sanitatem et temporis perditionem reduxit me fortuna in mediū forte propter mediocritatē mei animi & in eo inueni tres doctrinas principi necessarias volenti lōgo tempore dominari. Quarum vna docet discernere equum ab iniquo & iustū ab iniusto & ius suū vnicuiqȝ rectissime exhibere. Et hec cōseruāt principem in sua lege et homines naturales in bono statu et pace vt domino suo non aduersentur sed semper ei seruiant & ipsum diligant toto corde. Alia docet sanū in sanitate regere et egris reddere sanitatem: et hoc inuenit licet imperfecte in libris scientie medicine. Et ideo sequentes eius operationē propter ipsius doctrine defectū et intellectū occultū errare sepissime consueuerūt Tertia sciētia est difficilior et obscurior de qua parū peruenit ad nos eo ꝙ apud caldeos et grecos parum habetur vel quia ad eos non peruenit: vel qa sepulta fuit ab antiquis: et de hac intentione intendo componere vestre altitudini sermonem minime consuetum vt altissimus deꝰ cōseruet in vobis corporis vires et thesaurum sapientie vsqȝ ad terminum naturalem quem ipse in sua posuit potestate. Et in eo sermone inuestigabo doctrinam que docet hominē defendere ab accidētibus senectutis et senii ne veniant ante tempus. Et si venerint quidaȝ omnino ptim docet penitus remouere et cū tempore venire debent docet absqȝ lesione aliqua per spaciū temporis retardare: na quedam ex his diminuūt microcosmuȝ a decore: quedam ab operationibus humanis vt nec sibi nec aliis vlteriꝰ ꝓficere plene pōt cū suum terminū sic festinat et non solū accidentia senectutis aliquādo accidūt iuuenibus sed senii senibus accidunt tota die: et sic ipsi amittūt ex negligentia regiminis et ignorantia proprietatum reꝝ quod natura eis diligentissime ministrauit. Nā donec homo absqȝ accidentibus senectutis et senii consistit: nec decor sensus et intellectus: nec virtutes animales in eo et corporee minuūtur et ꝙ predicta inuestigatio sit possibilis sapientes duas vias ad hoc consequendum nobis ostendūt. Quarū vna est per regimen sanitatis tradita sapientibus vt auicen̄. testat̄ in prohemio sui regiminis vbi dicit ars custodiēdi sanitatem a duabus rebus securitatem prebet homini &

cetera. Alia eſt proprietas quarũdam medicinarum que ab antiq̃s fuerunt occultate de quibus dyaſcorides loquitur teſtante haly ſupra tegni galieni dicente circa finem poſſibile eſt vt ſint medicine alique que ꝓhibeant hominem a velocitate ſenectutis & frigore & ſiccitate membroꝝ vt per illud elongetur vita hominis. Item dicũt ꝙ illi qui diu vixerunt vſi ſunt medicinis quibus ꝓlongata eſt vita eorum quarũ cognitio non peruenit ad grecos et i libro pterimi in capitulo de mulſo legitur ꝙ diuus auguſtus interrogauit quẽdam qui longo tempore vixerat quomodo vires corporis tot temporibus conſeruauit. Reſponſum eſt ei poſui oleum exterius & mulſum interius: ſed hic ſermo occultam habet interpretationem quia cum dixit oleũ exterius intelligitur ſicut ſonat & qualiter hec inunctio fieri debet dicam in capitulo de hiis que animalem virtutem excitant. Sed cum dicit poſui mulſum interius id eſt nutirentia in caliditate & humiditate temperata: quia mulſum eſt res temperata que de aqua et melle fit dummõ ꝓportionetur ſecundum quod conuenit. Et filius principis abolay dicit in ſecũda parte ſui libri ꝙ vſus carnis cuiuſdam ſerpentis ꝓlongat vitam et confortat virtutem et conſeruat ſenſum & iuuentutem. Item dicit auicẽn in quarto cañ. in feñ. decorationis ꝙ ſi. ʒ. i. dragaganti rubei alba calay potetur depilat canos et loco eorum facit nigros renaſci: & in multis aliis locis inueni phiſolophos et alios ſapientes de hac intentione loqui leuiter tamen tranſeundo: nec inueni ab eis traditum in hac intẽtione totum quod neceſſarium eſſe debet: & ideo de hac materia reſcripſi veſtre altitudini doctrinam ſpecialem.

Poſtq̃ vero ſic eſt oportet vos ſubtiliter inueſtigare que antiqui occultauerunt ſcilicet cauſas ſenectutis & ſenii & eorum accidentiũ que quandoqꝫ cum tẽpore quandoqꝫ ante tempus accidere cõſueuerunt. Sed ſenectus & ſenium & eorum accidentia proueniũt ex debilitate caloris naturalis debilitas aũt caloris naturalis ꝓuenit ex diſſolutiõe naturalis huĩditatis & ex augmento extranee. Vnde quedam ſunt que humiditatem naturalem confortant et reſtaurant: & reſtauratam ſincerant. Et quedam que extraneam humiditatem feſtinãt venire & que iam venit purgant et conſumunt & ſic naturali humiditate defenſa & diſſoluta reſtaurata et extranea defenſa ab augmento & augmentata conſumpta et purgata. Tunc conſequens eſt: vt calor naturalis confortetur & virtus eius releuetur qui fuit ex predictis incommodis debilitatus / & tandem canicies cutis deformitas & leſionis ſenſus impedimentum quod eſt ſenectutis accidens auferatur. Et hec predicta non facit regimen

istius epistole nisi conseruato regimine senum sanitatis a sapienti tibus traditum. Quia sapientū regimen ē principiū istius epistole Sed regimen est additio & complementum quod sapiētes antiqui occultauerunt. Et hec est via per quam homo defenditur ab accidē tibus senectutis et senii ne veniant ante tempus. Et post illud veni entia retardantur. & per hoc conseruabitur iuuentus et festina sene ctus retardabitur virtute dei excelsi

De causis senectutis et de his que causis senectutis obuiant

De accñtib⁹ senectutis & senii & eoꝝ causis & signis lesionū sēsuū

De cibis & potibus qui naturalem humiditatem que quotidie resoluitur conuenientius restaurant.

De his que naturalem retardant humiditatem resolui / et restauratā sincerant ne cito resoluatur.

De nutriētib⁹ & aliis reb⁹ q̄ accñtia senectutis & senii festināt venire

De his que euacuant & consumūt humorem inducentē accidentia senectutis et senii et canos auferūt et tingūt.

De his q̄ calorē naturalē debilitatū ex naturali cursu nature & resolutōis naturalis hūiditatis ex augmēto extranee cōfortāt et restaurāt

De his q̄ virtutes et sensus reparāt et cōfortāt & iuuētutē cōseruāt.

De his q̄ aīalē excitāt virtutē et corpa confortant et motū alleuiāt.

De his que induūt cutem pulchritudine iuuenili et mūdificatione et rubedine et que cutis auferūt corrugationē.

De his que iuuant & ledunt sensum. i. ymaginationem et memoriā

Vndo senescente senescūt homines nō ꝓpter mūdi senectutē: sed ꝓpter multiplicationē viuentiū infici entiū ipm aerem qui nos circūdat. Et propter negligentiā regiminis & ignorantiā proprietatū illarum rerū que regiminis defectū supplent ex quorū infectione neglıgētia et ignorantia calor naturalis ante tēpus cōsistēdi minui incipit. Et post illud ei⁹ diminutio & distēperātia magis accelerat. ex cui⁹ debilitate accidētia ꝓueniūt senectutis q̄ in tpe cōsistēdi si accidāt possunt auferri & post illud eorū acceleratio pōt retardari vt rapid⁹ ille cursus qui fit de senectute ad seniū & de senio ad decrepitatē nō festinet qa circul⁹ etatū plus currit de senectute ad seniū vna die q̄ faciat de iuuētute ad senectutē in tribus. et sic de senio ad etatem decrepitam fit. Sed debilitas naturalis caloris fit duobus modis. per resolutionez naturalis humiditatis & augmentum extranee: quoniam calor innatus in humiditate existit naturali: & ab augmento extranee humiditatis extinguitur que ꝓuenit ex debilitate digerendi: vt auicenn̄. in primo can̄.

capitulo de complexionibus. Sed cause resolutionis naturalis humiditatis & augmentationis extranee per quas calor naturalis debilitatur sunt multe: vt in hoc capitulo declarabo Sed resolutio naturalis humiditatis accidit ex duabus causis. Prima est aer circundans qui materiā desiccat et calor innatus qui intus est ad hoc adiuuat: quia ipse est causa extinguendi seipsum eo quod suā consumit materiam sicut ignis lampadis extinguitur cum oleum suum cōsumit. Secunda causa est labor proueniens ex motibus corporeis & animalibus qui sunt necessarii in vita ad resistendū illi toti: vt ait auicenna in capitulo de complexionibus etatū et generum. Motus animales sunt accidentia animi. Motus corporei dicuntur quibus corpora mouentur/alterantur/ & mutātur a causis necessariis male mensuratis. Sed ex augmento extranee humiditatis & humoris extranei fit duobus modis scilicet ex vsu cibariorum et rerum generantium innaturalem humiditatem & precipue flegmaticam et que sunt illa inferius dicam in capitulo de nutrientibus et rebus que accidentia senectutis & senii festinant venire. Aliomodo fit ex indigestiōe ex qua generatur humiditas innaturalis & humor putridus. Nam digestio est radix generationis innaturalis & naturalis humiditatis. que cum est bona bonam: mala malam generat humiditatem: vt galienus in tegni. & auicēna in quarto can. de rebus que caniciem retardant. Nam ex cibis male digestis malus humor gñatur: & ex cibis qui naturaliter generant malum humorem bene digestis bonus humor aliquando generatur. Et nota quod non solum flegma appellatur humiditas extranea: sed omnis humor extraneus putridus: vt auicenna de complexionibus etatum. Sed flegma extraneum est omnibus extraneis humoribus deterius.
Nam ipsum iuuat ad extinguendum calorem naturalem duobus modis Vno modo suffocando et altero qualitati obuiando. Et rasis dicit in capitulo de iuuamentis. vētris solutionis quod hec humiditas generatur ex errore nutrientiū & ex dicte negligentia et corporis intēperātia. Et per hāc dissolutionē naturalis hūiditatis & augmētū extranee iueteratur homo. que inuetaratis fit duobus modis vt dicit aristoteles in epistola ad alexādrū. vnomō ex naturali cursu nature et cum tempore paulatim & successiue: & post tēpus cōsistēdi post quod caliditas naturalis minui incipit necessario & tēpus illud incipit post etatem quadraginta quinque annorum vel quinquaginta ānorum vt auicēna in cap. de cōplexōibus generū & etatū Aliomō inueteratur homo ex necessitatibus & curis pessimis & hoc fit per viā dissolutionis naturalis humiditatis. & fit taliter. Nam

diuturne egritudines & mala accidentia dissoluunt & desiccāt na turalem humiditatē q̄ caloris naturalis est fomentū; humiditate desiccata et dissoluta calor naturalis debilitatur et infrigidat̄: eo debilitato et infrigidato. Virtus digestiua deficit: & ideo cibaria indigesta pmanent ex quorꝫ indigestiōe naturalis hūiditas desic cat̄ & extranea augmentat̄: & sic mēbra nutrimēto carentia infri= gidātur/desiccant̄ & cōsumunt̄: quia nō nutriuntur: vt dicit ysaac in libro febrium cap̄. de. Sed queritur que sit ista humiditas & in quo loco est a qua calor naturalis nutritur q̄ est eius fomentū. Hec hūiditas est in cōcauitate cordis et ī venis eius & arteriis: vt ysaac in predcto libro capitulo de ethica. Preterea in mēbris sunt hūidi tates diuersarum specierꝫ de quibus sunt hūiditates parate a d nu triendū et humectandū iūcturas. de illis ergo est illud qd̄ est repo sitū in venis. & illud quod est repositū in mēbris sicut ros vt aui: in quarto cañ. cap̄ de ethica & forte sapientes intēdūt ꝙ omēs iste humiditates sūt fomentū caloris naturalis: & precipue illa q̄ est in corde & in arteriis & venis ei⁹: quia restaurat̄ per cibū & potū eu= chinū & clarificat̄ p medicaīa accepta p os & hūiditas mēbrorꝫ p medicaīa extrinseca sicut minutiōes & balnea & c. Postq̄ vidimus de causis senectutis videndū est q̄ ipsis obuiant causis de quarꝫ ob uiatiōe sapiētes duas tradiderūt doctrinas quarꝫ vna est sciētia re giminis. Alia sciētia est ꝓprietatū quarūdā rerꝫ quas antiq occul= tauerūt: & qualiter fit p regimē caui docet in principio sui regimi nis sanitatis dicēs ars custodiēdi sanitatē a duabus rebus securita tē prebet hoīni. s. a ꝓhibitiōe penitus putrefactiōis & defensione humiditatis ne cito dissoluat̄/q̄ defensio fit p regimē restauratiōis quod fit ī corpe loco ei⁹ qd̄ resoluit̄ secūdū q̄titatē possibilē: & per regimē ꝓhibens dominiū causarꝫ siccitatē accelerare facientiū ex ceptis causis q̄ faciūt siccitatē debere esse. Et aliud fit p regimē cu stodiēs a generatiōe putrefactionis: & ob hoc dicit aui. ꝙ regimē sanitatis facit hec predicta & loquit̄ p sinodochē: quia quod est p= tis attribuit̄ toti: & gerit vicē psuadentiū: vt attente intendāt oēs studentes huic sciētie regiminis: & sic solū regimē sanitatis tradi tum a sapientibus nō facit hoc: sed partim. Sed vna cū regimine istius epl'e retardat hoc totū quod supradictū est. Altera doctrīa est q̄ defēdit corp⁹ alterari cū vsu quarūdā medicinarꝫ quas antiq occultauerūt: quas res oēs in cap̄. regimis isti⁹ epl'e declarabo. Sꝫ regimē sanitatis sapiētū cū regie isti⁹ epl'e nō cōcordat: quia regi men sapientum docet regere oēs etates: sed regimen epl'e docet regere senes et seniores & decrepitos tantum. Preterea regimen

ſapientum ſenum & ſeniorum eſt principiū:ſed iſtius epiſtole eſt finis & cōplementū & vnius abſq; alio parū proficit. Nam doctrina regiminis ſapiētū precipit obuiare cauſis ſenectutis cū mēſuratōe ſex generū cauſarꝝ neceſſariarꝝ q̄ cōſeruāt corp⁹ & mutāt & ſic iſte cauſe ſunt cōpletiue ſanitatis & infirmitatis quia qñ adminiſtrant̄ in q̄litatibus & q̄titatibus & vſu earū ſcđm ꝙ oꝫ cōſeruāt ſanitatē & qñ nō adminiſtrātur ſ̄m ꝙ oꝫ & trāſeūt ī illo faciūt accidere egritudinē qñ pſeuerat trāſitus et multiplicat̄. collige hoc in teg. G. cū expoſitione haly ibi vbi tractat de regimine ſanitatis ſed menſuratio harum cauſarum complete fieri non poteſt ita ꝙ non excedat vltra vel citra quia ſapientes plus preceperunt fieri q̄ in actum deduci poſſit: quia intelligentia eſt operatione ſubtilior & ſic menſuratio completa illarum cauſarū eſt impoſſibilis niſi in corpe meliori/formatim in quo natura mēſurat quod hodie nō de facili īuenit̄ ſed regimē epiſtole in quo ſunt medicine occultate ab antiquis de quib⁹ diaſcorides loquit̄ ſupplet defectū mēſurationis illo: ū ſex generꝝ cauſarū ſecūdū poſſibilitatē rerū menſuratarū. Quis em̄ aerē infectū a vaporibus putridis delatis a vētis vitabit. Et quis cibū & potū menſurabit & ſomnum & vigilias & motum & quietem & illa que fluunt & retinentur & accidentia aīe quin excedāt vltra vel citra ita ꝙ corpus non mutetur ab his nullus. Neceſſe igitur fuit vt antiqui vterent̄ medicinis q̄ defendebant corpus alterari ab his cauſis adminiſtratis et ſecundū menſurationem poſſibilē ſupplerent defectum cauſarū ſcđm poſſibilitatem menſuratarū. Et ego collegi vr̄e altitudini ex libris ſapientum & ex reuelatione diuina regimen iſtius epiſtole qđ eſt cōplementū regiminis ſapientū vſus cui⁹ defectū ſupplet & defendit naturalē humiditatē diſſolui & extraneū augmentari in tpe conſiſtendi et poſt tēpus illud defendit eorum diſſolutionem & augmentationē accelerari ex quibus incommodis calor naturalis debilitatur. ex cuius debilitatione ſenectus & eius accidentia habent prouenire: ſed vſus iſtius regiminis epiſtole non prodeſt negligentibus doctrinam regiminis ſanitatis ſapientū & precipue in regimīe quod debet fieri poſt tempus conſiſtēdi Quare ergo ſapientes ſcripſerunt regimen ſanitatis et proprietates rerum que ſunt in hac epiſtola penitus dimiſerunt cauſe ſunt multe quarum vna eſt quia magis neceſſarium fuit ꝙ ſcientia que nō pōt ſciri abſq; magno labore et ſubtili ingenio a ſapiētibus traderetur q̄ illa que a legēte taliter qualiter poteſt fieri. Preterea regimen ſapientum docet regere omnem etatem/omnem complexionem/& omnia membra: preter tria inſtrumenta ſenſuum occulta, et omne

Quis posset omnia mensurare vt fiet mors naturalis Necessitas medicinarum

eſſe hominis et omne corpus ſanum Sed regimen epiſtole non do cet niſi ſupplementum regiminis ſenum & ſenioꝝ quod antiqui non ſcripſerũt ſapientes. videlicet defendere ſenem ab accidenti bus ſenii. & ſenium ab accidentibus decrepite etatis: quia non in ueni ſcientiam perfectam inuentam & completam ab aliquo ſapi ente niſi in ſenectute: vt liber principis philoſophoꝝ ad alexan= drum teſtatur:quia in illa etate ratio eſt valde clara:licet memoria ſit aliquantulum diminuta in non vtente:ſed in quibuſdam iſtarũ medicinarum de quibus ſum locutus loquor in epiſtola hac in ex perientia et vſu:& in quibuſdam non: quia non eſt poſſibile cuiꝫ homini experiri & vti his rebus omnibus eo ꝙ tria contradicunt. ſcilꝫ ſumptus/et potentia/ & fama vulgi.inter que faciã mentionẽ devi rerum ſermone occulto que inter alias res quas in hac epiſto la ſcribam obtinẽt principatum. Quarum vna iacet in viſceribus terre.altera natat in mari. tertia repit terram. quarta vegetatur in ære.quinta aſſimilatur medicine que egreditur de minera nobilis animalis.Sexta egreditur de minera animalis longe vite: et ideo ſermone occulto de his loquar attendens preceptũ principis phi loſophorum ad alexandrum dicentis / qui omnes occultas ꝓprie tates detegit eſt tranſgreſſor quandoqꝫ diuine legis. Preterea du bitaui ne ad manus infidelium deuenirent quod eſſet indignum: quia omnes qui querunt legem diuinam ſubiicere ſuo poſſe ꝓprie tatibus illarum rerum ꝗ plantis aĩalibus lapidibus diuinitus ſunt collate non debent recipere iuuamentum:ſed ſupradicte res indi= gent preparatione ꝗdam electione. nam in quacũqꝫ re altiſſimus deus poſuit ꝓprietatem & iuuamentũ ibi poſuit nocumentũ in cõ trarium ꝓ cuſtodia.vt in tyro /& eleboro / & auro: vt nullus ex his operationẽ nobilem & ſublimẽ conſequi poſſit.Preterea vbicunqꝫ altiſſimus deus poſuit ꝓprietatem ineffabilem ibi quãdam poſuit ſimilitudiuem.vt quilibet homo clari intellectus ſuam cognoſce ret operationeꝫ.Nam plurime res faciunt quod oſtendunt vel ſua forma / vel materia / vel ſua eſſentia/vel ſuo colore & durabilitate & corruptione. Nam id conſeruat quod diu conſeruatur / & id cor rumpit quod cito corrumpitur&id facit ad cuius ſimilitudineꝫ res quelibet denoĩata eſt & formata.& hoc eſt quod antiqui occultaue runt:& adhuc noſtris temporibus eſt occultatum niſi vir in ſpecu latione ſapiẽs et in operatione longo tempore ſit expertus. Et no ta ꝙ ex quibuſdam rebus et medicinis predictis poteſt ſepari vir= tus a ſuo corpore vt de omnibus medicinis que ſunt ex plantis et animalibus et ex quibuſdam ſeparari non poteſt velut de omnibꝰ

illis que sunt spisse substantie: vt metala/& que sunt de genere lapidum vt coralli/iacincti & similia; & hec sunt subtiliter terende in vltimo & proprie cum voluntas nostra est vt perueniant ad finē elongationis: vt auicenna in secundo cañ. de iudiciis quarūdam medicinarum extrīsecus. Sed hec contritio nō potest fieri in metalis nisi per combustionem:& hoc est quod credo ait auicenna in capitulo de lepra & argento et auro facere in quinto cañ. in confectione de iacinto. Sed quidam alii preceperunt soluere medicinas spisse substātie: vt aristoteles ait testante ysaac in gradibus capitulo de margaritis dicens vidi quosdam homines eliquasse gēmas de quarum liquore albe morphee lote plene curate sunt. Sꝫ medicamīa subtilis substātie vltimo nō sūt terenda: vt ad aliaꝫ nō cōuertanꝫ operationem vt galienus dicit de cynimo testante auicēna. Quedam autem istorum medicaminum sunt laxatiua quedaꝫ confortatiua. Sed de quibusdam laxatiuis potest separari virtus a corpore et de quibusdam nō separatur: vt ab omnibus rebus asperis auicenna dicit in capitulo de scabie: quia ipse precepit in capitulo de regulis solutionis ventris et vomitus q̄ necesse est in quibusdam regionibus & complexionibus ne medicinarum corpora ponderentur. Sed virtutes earum tantum. Et rasys in capitulo de simplicibus laxatiuis precipit de mirabolanis facere decoctiones & syrupos in quibus sola virtus solutiuorum & confortatiuorum remanet. Et hoc ideo precipiunt sapientes vt natura deportet medicamen ad loca longinqua: vt excludat inimicum nature sicut iohannes damascenus precipit in medicina que facta est cibus: quia earum virtus absq̄ corpore plus operatur sola q̄ iuncta cū suo corpore in hac nostra intentione: quia calor naturalis fatigatur in separando virtutem rei a corpore quod est durum terrestre et eo fatigato debilius portabit virtutem ad instrumenta sensuū: vt ea possit deopilare et superfluam destruere humiditatem & ad membra quarte digestionis currere vt virtutem digestiuam carnis et cutis confortet ex quibus debilitate proueniunt quedam accidentia senectutis vt patet in morphea. Preterea calor naturalis nostri corporis non est semper potus in omnibus medicinis separare virtutē a corpore suo terrestri. Sed cuꝫ virtus sola datur absq̄ corpore calor naturalis non fatigatur nec virtus medicine destruitur a digestionibus in deportando eam ad mēbra similiū partiū & instrumenta sensuū: & ita virtus rei suā operationē cōplebit calorē naturalē nō fatigādo. & cū hoc cōcordat galienus testāte ysaac in capitulo de lepra dicēs: vidi hoieꝫ infectū curatū nisi biberit vinū i quo ceciderit

vipera. Et iohannes damascenus in suis amphorismis oportet ad purgandum intra pulsos humores vt medicina in similitudinem cibi conuertatur per ingenium et arbitrium medici. Alius dicit oportet medicinam que ad tertiam transit digestionem qꝫ auide recipiatur & secundum quosdam cum re conuertibili, sicut est lac & ius gallinarum.

De accidentibus senectutis & senii
& eorum causis & signis lesionū sensuum

Ccidentia senectutis et senii sunt hec/canicies/palliditas/
a et cutis corrugatio/debilitas virtutum/et viriuȝ/diminutio
sanguinis et spirituū/ lippitudo oculorum/multitudo muscillaginis/exscreatus putridus/debilitas anhelitus/insompneitas ira/et inquietatio animi/lesio instrumentorum sensuum in quibus virtus animalis operatur. Et de omnibus videamus et ex qua occasione quodlibet accidens habet prouenire, notato tñ qꝫ q̄dā ex predictis accidentibus accidunt in tempore consistendi, quedam senibus necnon predicta oīa in senibus possunt prouenire sed qñ accidūt in tempore consistēdi: tunc p̄dicta accidētia nō dicūtur senectutis accidentia: sed infirmitates & remouebunt tāq̄ egritudines que omnibus etatibus accidere consueuerunt. Et principalis causa omnium predictorum accidentium est debilitas caloris naturalis que fit duobus modis vt superius dictum est. Canicies cōtingit ex flegmate putrido egrediente a stomacho vel a cerebro vt ysaac dicit & non solum videtur hoc accidens ex solo flegmate putrido: vt auicenna in capitulo de complexionibus etatū: sed hic humor putridus generat multis modis. Vnus est ex vsu quarūdam rerū que humorē putridū inducētē caniciē gñant vt infra inuenies capitulum spāle. Alius ē ex debilitate caloris naturalis qui exit a corpe & abūdātia frigoris vt aristoteles in fine libri de aīalibus. Nā calore naturali debilitato cibus priuat digestiōe & tūc hūor putridus inducit hoc accidēs vt haly supra tegni. f. vbi tractat de regimine senū. Et qñqꝫ hoc accidens contingit in pilis et capillis: & tunc difficile est ad remouendū postq̄ venit: sed est nimis difficile ad defendendum ne ante tempus veniat. Item dicit aristoteles in loco supradicto qꝫ pili cooperti citius canescūt q̄ discooperti nam coopertoriū prohibet ventū & ventus proiicit putrefactionem. Item pili tymporū canescūt citius q̄ posteriorū: quia in parte anteriori cerebri est plus de humiditate ideo citius putrefit. Et qñqꝫ prouenit canicies ex infirmitate cutis vt in morphea & barras et cetera. Et tūc accidit ex debilitate caloris illius membri: nam cibus prouenit ad quodlibet

membroruꝫ & digeritur a calore naturali illius membri & a virtute digestiua illius membri. Cum ergo ille calor debilitatur corrũpit̃ ille cibus & tũc accidit membro infirmitas & occasio. Item dicit ꝙ quandoqꝫ accidit ꝙ multi infirmant̃ propter quam causam pili ca nescũt & post infirmitatem reuertunt̃ ad suam dispositionẽ. & cau sa eius est debilitas naturalis caloris in decoctione cibi et in mem bro et quando sanitas reuertit̃ nigrescũt pili. & ille erit similis seni qui mutatus est et factus est iuuenis. Sed auicẽna dicit in quarto de dispositione conualescentiũ ꝙ ideo capilli albescũt quia priuant̃ nutrimento: eo ꝙ exit & spargit̃ humiditas innata que facit nigre dinem. sicut accidit segetibus qñ desiccant̃ albescũt. Postea quãdo potant̃ aqua redit eorũ viriditas. & ita quando dispositiones bone sunt redit nigredo et hoc nõ pot accidere nisi in etate consistendi Preterea in vnoquoqꝫ membro existit virtus naturalis secundũ cõ plexionẽ eius que conuertit nutrimentũ in similitudinem membri sed diuersa virtute in similitudinẽ alterius si non bene permutat. Ex hac diuersitate prouenit infirmitas in cute: vt auicenna in pri mo cañ. de virtutibꝰ naturalibus. Itẽ qñ cutis virtus et mẽbri est de bilis corrũpit naturã & cõplexionẽ nutrimẽti eiꝰ qđ in ea penetrat & in illo nutrimẽto corrupto corrũpit & cõuertit oẽ nutrimentũ qđ venit ad illã materiã ad naturã suam sicut bona cõplexio conuertit materiã corruptã ad rectificationẽ et facit eã conuenientẽ velut nar rat. G. testante auicenna in capitulo de morphea ꝙ est quedam ar bor que mutat̃ de venenositate ad comestibilitatem ex trãsplãtati one sicut arbor que est in persia cuius fructus sunt venenosi cũ trãs plãtant̃ in egipto fiunt comestibiles & si iterum transplantãtur in persia redeunt fructus ad venenositatem. Et propter predictã cau sam fuerunt inuẽta medicamina que ponunt̃ in exterioribus sicut inũctiones et lauationes & cetera. Nam talia medicamina sunt ma gis propinqua in curationẽ egritudinũ prouenientiũ ex nocumen tis quarte digestionis q̃ intrinseca quia virtus medicinarũ sumpta rũ intrinsecus frangit̃ quandoqꝫ a prima & secũda digestione que cũ peruenit ad quartã operatio eius iam fracta est ita ꝙ nõ prodest vt vult auicenna in capitulo de lassitudine ex se veniente & sic inun ctiones cõfortant virtutem quarte digestionis. Et est verũ ꝙ medica menta exteriora sunt magis propinqua interioribus humore pur gato vel humore nõ peccãte in interioribus. Sed quãdo humor pec cat primo debet corpus ab humore nociuo complete purgari. de inde caro et cutis cũ prouocatione longi sudoris mũdif cari. Ter tio virtus membri cõfortãt quia nisi virtus mẽbri cõfortet̃ et ad suã

naturam reducatur humor regenerabit & precipue qñ melancolici humores inferũt lesiones. Sed ad purgationem humoris corrupti in quarta digestione dixerũt quidam ꝙ sola virtus laxatiuorũ debeat exhiberi absq; suo corpore quia virtus separata a suo corpore citius ad locũ quarte digestionis penetrat q̃ cum suo corpore sine caloris naturalis fatigatione; nam virtus solutiuorum plus operat̃ sine corpore q̃ cũ corpore. Et hoc est quod dicit auicenñ. in primo cañ. de dispositōe medicinarũ ventrem soluentiũ ꝙ est necesse in quibusdam cōplexionibus et in quibusdam regionibus ne medicinarũ corpora ponderent̃: sed virtutes earũ tantum. deinde apponãtur medicamina extrinsecus: quorũ proprietas sicut temperet essẽtiam membri & complexionem eius ita vt prohibeat recipere supfluitates effusas ad ipsum membrũ et impedimenta sicut facit terra sigillata et similia propter proprietatem que est in eis aut ꝓpter equalitatem sue complexionis. quare infrigidat illud quod est calidius et calefacit quod est frigidius secundũ ꝙ visum est galieni de oleo rosarũ vt auiceñ. in secũdo de operationibus medicinaruʒ singulariũ nã predictũ accidens reddit hominẽ magis deformem et magis in manifesto corporis apparet. Ideo studui in ostendẽdo causam eius. & sapientes posuerunt causas & remedia eorũ in tractatu decorationis. quia propter aduentũ ipsorũ fit deformitas: & propter tarditatem & retẽtionẽ fit decoratio et est etas cōsistendi q̃ vocat̃ ab auiceñ. etas pulcritudinis. Iam dixi causam vnius accidentis senectutis scilicet caniciei. Nunc dicendũ est de cutis corrugatione & quibusdam aliis accidentibus que quandoq; ante tẽpus qñq; cũ tpe hoiem inuadere consueuerũt Sed cutis corrugatio fit qñq; ex carne extenuata et ita necessario remanet cutis vacua. et fit increpatio. Nã aristo. in fine libri de aĩalibus dicit ꝙ fit ex putrefactione humoris. & dicit ꝙ corrugatio q̃ accidit corpi est cōtrariũ glaciei quia si vapor congelat̃ fit ex eo glacies & nō putrefit & nō erit corrugatio. Et hoc accidens sepe accidit his qui igne vtuntur/ sicut in fabrili arte: & fusionibus. Nam vsus harum rerũ reddit faciem tornatilem et corrugatam: ideo domine ab igne auertere faciem suam consueuerunt. Sed ea que remouent cutis corrugationeʒ inferius in capitulo de his que induunt cutem pulchritudine puerili et mundificatione et rubedine dicam. Palliditas autem secũdũ quosdam est accidens senectutis/ & quãdoq; iuuenibus accidit ex flegmate superfluo. sed in senibus accidit ex diminutione sanguinis & spirit⁹. Et qñq; ex sanguinis infectione. Et qualiter sanguis bonus regeneratur infra de his que induunt cutem pulchritudine

et in capitulo de his que conuenientius naturalem humiditatē re=ſtaurant inuenit̄ et ſpiritus multiplicatur cum his que faciūt gau=diū & leticiam et cum generantibus bonū ſanguinem/vt in predi=cto capitulo inuenit̄. Diminutio ſanguinis fit ex reſolutione & di=minutione naturalis hūiditatis quia radix naturalis humiditatis ē in ſanguine cordis principaliter/et ſecundario in illo qui eſt inve=nis et membri /& diminuto ſanguine diminuit̄ ſpiritus/et reſtau=rat̄ ſanguis cum his que naturalem humiditatem reſtaurant Et ſan guine reſtaurato ſpiritus confortat̄ et reſtaurat̄. Nultitudo muſcil=laginis excreatus putridus & lippitudo oculorū ſunt accidētia ſe=nectutis/& accidūt ex humiditate accidentali et precipue fleumati ca. Et orit̄ quandoq; illa humiditas ex ſuperfluitate quarte digeſti onis. & curat̄ cū rebus purgantibus fleuma et ipſum cōſumētibus et deſiccātibus vt infra in ſuo proprio capitulo inuenief. Sed ꝓprie valet lippitudini res que natat in mari. ſ. margarite. et que vegeta=tur in aere. ſ. anthos. excreatur putredo. Valent etiā ea que purgāt et aperiūt pectus. vt dyayris et dyapraſiū et cc. Et muſcillagini va=let purgatio fleumatis capitis et ſtomachi/ & q̄nq; ex ſupfluitate ſā guinis in iuuenibus et adoleſcentibus accidere cōſueuit. Debilitas anhelitus/inſomnietas/ira/et inquietas animi: ſunt accidentia ſe=nectutis. Sed debilitas inſtrumentorū anhelitus accidit ex ſtrictu=ra meatuū pulmonis que fit ex ſiccitate nimia vel q̄nq; ex nimia hu=miditate ſuperabūdāte/ſed huic accidēti ſubueniēdum eſt cū his q̄ precipiūt ſapiētes in tractatu de egritudinibus que accidūt inſtru=mentis anhelitus. Nam auicenñ. dicit in eodem tractatu ꝙ crocus habet proprietatem cōfortādi inſtrumenta anhelitus. Sed inſom=nietas/inquietatio/& ira/accidūt ſenibꝰ ex fumis melācolicis aſcē dentibus ad cerebrū et impedientibus inſtrumenta ſenſuū/& ideo ꝑcipit̄ in lib. regiminū ꝙ ſenes fleumatica et melācolica cibaria & acuta vitare debēt & cōfert huic diſpoſitōi dyapapauer et comede=re olus lactucarū cū ſpeciebus aromaticis/vt galienus dicit ſe feciſ ſe teſtāte auiceñ. in capitulo de ſomno. Sed cōtra inquietationē & irā et garrulationē adhibeat̄ operatio & actio anime vt gaudiū et le ticia velut dicam in capitulo de his que induūt cutim & cetera. Et de medicinis cōuenientibus his accidētibus eſt res que iacet in vi=ſceribus terre. ſ. aurū/& que natat in mari. ſ. margarite/et illa cuius minera eſt plāta. ſ. lignū aloes. Debilitas viriū et virtutū eſt accñs ſe nectutis & ſenii. Sed viriū debilitas accidit ex hūiditate innaturali & ꝑcipue fleumatica mollificāte neruos. Et q̄nq; ex nimia ſiccita=te neruorū per quā nerui cōtrahuntur quare debilitantur. Et quan doq; accidit ex percuſſione & concuſſione neruorū vt ſepe accidit

militibus ludum militie exercētibus. nam ex hoc accidenti quandoq; amittitur militia et quedā magisteria Nam multos vidi iuuenes milites quoꝝ vires erant debiles suam maliciā amittentes & econuerso: sed vires confortantur cum ex siccitate debilitante ꝓueniunt cum medicina cui⁹ minera ē planta indica. s. lignū aloes Et cum fit ex humiditate valet cum fit cibus de medicina que vegetat. s. anthos. Sed virtutum debilitas accidit quandoq; ex superfluo humore: qñq; ex penuria. nam virtutes sunt plures Vna dicit appetitiua alia digestiua &c. Et q̄uis diuersa noīa sortiantur: tamē vna est. Et hoc est quod dicit iohannes damascenus. virtus siue virtutes varia nomina habentes vna eadem substantia est: sed secundum diuersa officia subiectis membris diuersis vocabulis nuncupatur. Sed qualiter virtutes confortantur & reparantur inferius in capitulo de his que confortant virtutes et eas reparant dicam.

Lesio instrumentoꝝ sensuum est accidens senii quod sepe contingit iuuenibus et senibus. que lesio accidit quandoq; in manifestis instrumentis sensuum. Sed quando in manifestis euenit curētur ille lesiones secūdum q͡ in ꝓpriis capitulis illarum lesionū sapiētes rescribunt. Sed lesio instrumētoꝝ occultoꝝ capitis fit in trib⁹ partibus cerebri in quibus virtus animalis operat in parte posteriori/media/& anteriori. q̄ partes appellant ab auicēna vētres. Sed in pte posteriori fit memoratio de qua loquit haly regalis ī primo sermōe theorice dicēs q͡ senectus est domus obliuiōis: sed seneca in libro senectutis dicit cōtrariū q͡ si hō exercet illud instrumētū nō erit minoris memorie. Vñ accidit q͡ ex lōgo exercitio vnius instrumēti ꝓprietas alteri⁹ minuit: vt quotidie in īuētorib⁹ & memorātibus apparet. Nā lesio in his vētribus siue instrumētis cerebri accidit qñq; a causa intrīseca: qñq; a cā extrinseca. Sed a causa intrinseca accidit dupliciter a natura: vt cū hō illā lesionē ab vtero materno extraxit: & tūc est icurabilis Ex accidēti fit duob⁹ modis ex reb⁹ intrinsec⁹ aduenientibus: & qñq; ex humorib⁹ malis faciētibus corporis infirmitates & tūc dr̄ prouenire ex pte corporis qui qñq; sunt in loco cerebro: qñq; sunt ex mēbro alio. Et quicūq; sit humor dūmō sit malus ledit supradictos vētres & opilat: & hic humor qñq; generat ex malis cibariis. s. valde melācolicis & fleumaticis: & qñq; ex īdigestiōe & reb⁹ acutis fumosis. vt sūt agrumia & vinū vinosū & nō cōmixtū & similia. Ex his causis accidūt egritudines q̄ fiūt ī opatiōe sēsuū. & sic ꝓpter p̄dictā cām opatio aīe ipedit ꝓpter defectū sui instrumēti sicut in fistula patet. Nam ipsa resonat secundū clausionē & apertionē suoꝝ foraminū. impeditur etiā operatio aīe ex causa extrinseca multis modis. s. ex vaporib⁹

fetidis inficientibus corpora et opilantibus instrumenta sensuum inter quos vapores deteriores existunt qui ex infertus & eorum superfluitatibus veniunt et precipue ex cadaueribus ꝓpter similitudinem quam habent cum corporibus humanis sicut semel accidit ꝙ post forte prelium quod fuit ethyopia.relicta sũt cadauera multa:ex his venit vapor pestilentialis ad terram grecorum & ex hoc accidit mortalitas et infirmitas.& in eis qui euaserunt remansit obliuio ita ꝙ non recordabãtur nomen suũ nec filioꝝ suoꝝ: vt galienus dicit testante auicenna in tertio cañ.capitulo de signis assũptis ex operationibus animalibus.& accidit quãdoq; ex aere grosso et turbato.& hec est causa quare oriẽtales sunt aliis subtiliores ꝓpter defectum vaporum.Sicut patet ꝙ homo est subtilioris perscrutatiõis in sereno tempore q̃ in nebuloso:nam aer turbatus tristificat animã & cõmiscet humores.Sed aer turbatꝰ differt ab aere grosso.Aer enim grossus est ille qui inturbatione sue substantie similatur.Sed turbatus est ille qui partibus miscetur grossis.Duarũ vero rerum significatio est ꝙ stelle minure parũ apparẽt & resplẽdent: sed scintillant & tremunt & eius causa est ꝙ vapores & fumi multi existunt & vẽti boni pauci:vt auicenna in primo cañ.de operatione qualitatum aerearum.Et similiter accidit hoc impedimentum aliquãdo ex negligentia mũdificationis corporis intrinsecꝰ & extrinsecus:nam sordes extrinseca poros opilat & impedit naturam in expellendo alias.& accidit quandoq; ex infirmitatibus hec lesio.& sic est impossibile hoĩem infirmũ sanum sensum hẽre. Ergo oportet sciãm sanitatis precedere: nam in regali dispositione in primo sermone dicirur ꝙ sensus & intellectus nõ erit nisi ꝑ sanitatem aĩe rationalis/nec sanitas anime rationalis erit nisi ꝑ sanitatẽ virtutis vitalis & naturalis.Et aristoteles dicit in libro de secreto secretorum ꝙ non est via ad aliquã rem sciendã vel inuestigandam nisi per potẽtiam clari intellectus. Sed potentia clari intellectns nõ est nisi per sanitatẽ & sanitas nõ est nisi ꝑ equalitatem cõplexionis et equalitas cõplexionis nõ est nisi per tẽperantiã humoꝝ.Et iõ deus excelsus gloriosus ordinauit modũ ad temperantiam humoꝝ & cõseruantiã sanitatis q̃ oĩa reuelauit philosophis & sãctis ꝓphetis & q̄busdã aliis quos illustrauit spũ diuĩe sapiẽtie

Am dixi fere oẽs causas senectutis & senii & lesionũ sẽsus

i Nunc dicamus spẽs nocumẽti sensus cõtingentis in operatione cerebri & sunt ꝓpter duas causas et cognoscũtur tribus modis.Et nota ꝙ hic accipiť sensus ꝓ ymaginatione & discretiua memoria.Et hoc dicit auicenna in tertio cañ.capitulo de

lesionib⁹ sensus q̄ verba sic sūt intelligēda. cognoscunt trib⁹ mōis. i. cognoscunt cū tribus gn̄ibus signorū q̄ inferius scribunt. Sȝ illa signa nō sunt signa egritudinū quarūdā que sensū impediunt. s. p mixtiōis sensus et alienatōis et stoliditatis et amētie et corruptōis memorie & ymaginatōis qđ patet p id qđ auic. dicit in p̄dictis egri tudinib⁹ quia ponit alia signa. Sed signa q̄ ponā hic sunt signa le sionis sensus q̄ nō sunt egritudines q̄uis inter egritudines numerē tur. Itē aliud verbū qđ dicit ꝙ spēs nocumēti sensus fiūt ꝓpter duas causas / quaꝝ vna causa fit ex pte aīe rōnalis qn̄ corp⁹ infirmat & tūc aīa infirmat sicut instrumēta eius et sic ledit sensus quia priuat eo ꝙ ab aīa ꝓcedere debet p nocumētū accidēs instrumētis cerebri quia donec in hoīe sanitas cōseruat nocumētū nō cadit supra intel lectū et sensum quē hō habet naturaliter intelligēs. Alia causa ē qa etiā in sano homine sepe accidit nocumentū in sensibus qđ nocumētum nō accidit ex pte infirmitatis corporis tm̄: sed ex parte triū instrumētorū sensuū capitis qui dicunt ventres ab auiceñ. in quos ventres cadit nocumentū ex vaporib⁹ intrinsecis & extrinsecis absq; quibus etiā nō potest ymaginari discernere et memorari. & tale nocumētū regimē huius epistole docet remouere et inducere ad id qđ natura ministrauit. Sed regimē sanitatis: vt auicē. dixit supra do cet cōseruare corpus & regere in eo sanitatē ne in īstrumētis capitis cadat nocumētū ex pte anime. et ex p̄dictis pōt patere vr̄e clemētie quare antiqui clariorē intellectū et longiorē vitā q̄ moderni habe bāt & penetrabilē rationē quia nō solū corporis sanitatē sed triū in strumētoꝝ capitis regimē obseruabāt et insup forte vtebant quarū dā rerū ꝓprietatibus quas occultauerūt ne ad man⁹ infideliū deue nirēt & hoc est qđ dicit aristo. in libro de secreto secretoꝝ Apud po tētiā intellectus nichil est difficile & cūcta sunt possibilia in via rōis et in secretis hermogenis testāte aristo. in p̄dicto libro dicēte ꝙ sūma & vera bonitas est claritas intellect⁹ et plenitudo legis & de hoc dixit seneca semina diuina in corpibus humanis dispersa sunt. i. sē sus & intellectus ꝙ si bon⁹ cultor existit silia origini ꝓdeūt. ꝙ si ma lus nō alia ꝓcreat nisi qualis palustris steril is & ex p̄dictis pōt pa tere vr̄e clemētie ꝙ sensus et intellectus quē sublimis de⁹ seminat in hoīe si nō bene colit. i. regit diminuit vel amittit quia inueni ꝙ virt⁹ mirabilis plātis aīalibus & lapidib⁹ diuinitus collata ptim hu mano populo est occulta ex quarū rerū ꝓprietate claritatē ingenii philosophi sunt adepti. Signa demōstrātia lesiones memorie sunt ꝙ fili⁹ principis abc lay rescribit. Cū ei sensus hoīs est incolumis & ymaginātia formaꝝ reꝝ in somno & vigiliis ē sana deiñ sunt res &

ymaginatões quas videt in vigilijs suis aut in somno suo ex eis de quib⁹ est possibile ipm ponere & remouet ab eo & cū audit ea & testificaẽ nō remanēt apud ipm tūc lesio illa ē in memoria & in posteriori pte cerebri. Sʒ signa lesiōis cognitōis. i. ptis medie cerebri sūt hec si in memoria nō est impedimētū: sed loquiẽ ea q̄ nō sunt dicēda & timet ab eis a quibus non opʒ timere & putat esse bonū quod non debet putari bonū et sperat quod sperandū nō est & inquirit quod inquirendū nō est: et est potēs reseruare ea quoꝝ vult recordari: tunc lesio est in cogitatione in parte media cerebri. Et signa lesionis imaginationis id est anterioris cerebri sunt hec: Si vero memoria et loquela sunt sicut esse debent et non cōtradicit in his q̄ agit et nō loquitur aliquod contrariū rectitudini et imaginatur res sensibiles et colligit viles res et videt singularia mendosa et ignes et aquas et reliqua mendosa aut debiliter imaginaẽ formas reꝝ in somno et vigiliis tunc lesio est in ymaginatione et in anteriori vētre cerebri. et si aggreganẽ duo ex illis aut tria: tūc lesio est in duabus aut tribus partibus. i. ventribus / et qñ aliquod eorum est declinans ad diminutionē: tunc egritudo est ex frigore. Et qñ est declinans ad permutationē et agitationem: tūc est ex caliditate. Et quidam estimauerūt ꝙ declinatio ad diminutionem est propter diminutionē substātie cerebri et cutā haꝝ lesionū collige in tabulis mēbroꝝ capitis filii principis abolay quas fecit ī libro de sustentatione artis medicine et in tabulis quas in fine istius epistole declaraui et in tabulis cōsiderabis medicinas ad p̄dictū accidēs valituras et ille sunt vtēde & ledētes sunt vitande. Et sciatis ꝙ hanc epl̄am composui ꝓ predicto principaliter accidenti & secūdario pre aliis. Et hanc incepi ad suasionem duoꝝ sapientū. s. io. ca. & phi. can. parum: quia non solū hoc accidēs senes & seniores inuadere consueuit: sed iuuenes & adolescētes ex defectu regiminis & ignorantia ꝓprietatum rerum quas antiqui occultauerunt Iam cōpleuimus primā partē huius epl̄e de scientia scientiali speculatiua. Nunc dicendum est de scientia operatiua speculatiua.

De cibis et potibus qui naturaliter humiditatem que quotidie resoluitur cōuenienti⁹ restaurant.

Cibi & potus qui conuenientius restaurant naturalē humiditatem que quotidie resoluitur sunt multi & precipue euchemii & sūt hi secūdū auic. carnes pulloꝝ perdicis & fasianoꝝ & auiū paruaruʒ & castratorū qui tertiū annū nō transierunt & carnes edorū et lactentiū vituloꝝ & aures et rostra porcorum et

tibie et frumentum ex bona messe collectum. Sed hec restauratio variatur secundũ diuersitatẽ cõplexionis: sed secũdum plurimũ sunt euchemia & precipue post tp̃s cõsistendi. Nam q̃dam euchemia ꝓueniunt ex vegetabilibus q̃dam ex viuentibus nulla aũt ex mineralibus. Sed filius principis abolay dicit in ꝓhemio sui regiminis ꝙ humiditas illa naturalis q̃ quotidie resoluitur restauratur p regimẽ rectum restaurationis secũdũ q̃titatẽ possibilẽ: & hoc regimẽ fit euchemiis & aliis nutrientibus & secundũ plurimũ euchimia sũt meliora: sed q̃dam sunt euchimia q̃ restaurant naturalẽ humiditatem sincerã q̃dam sinceriorẽ & multũ longinquã a corruptiõe. Et iõ dixi ꝙ inter se differunt. nã euchemia ꝓuenientia ex viuẽtibus nutritis cum bono pastu illa generant humiditatẽ magis longinquã a corruptione & magis sincerã q̃ alia. Preterea differũt euchimia inter se alio mõ. nã panis pisces & carnes & vinũ reperiũtur q̃nq3 euchimia & humores malos generãtia. Sed panis euchimus sinceriorem generat humiditatẽ dummõ bene digeratur q̃ carnes euchimie Et carnes sinceriorẽ generant & magis lõginquã a corruptione q̃ pisces cõsiderata bonitate vtriusq3 & vinũ vinee sinceriorẽ q̃ vinũ auene vel pomorum vel aliarum rerũ. nã licet in oĩbus rebus p̃dictis reperiãtur cibaria euchemia tñ vinũ euchemium generat et restaurat sinceriorẽ hũiditatẽ & magis longinquã a corruptione q̃ aliud vinũ. Sed carnes & vinũ & vitella ouorum sunt magis ꝓpinqua in generatiõe sanguinis q̃ alia: quia senes indigẽt restauratiõe sanguis & spirituũ & sũma regimis eorum est illud qđ calefacit & humectat ex nutriẽtibus balneis & potibus & somno ꝓlixo & mora multa in lecto & ꝓuocatiõe vrine et expulsiõe fleumatis vt princeps abohaly in prĩo cañ. cap. de regimie senũ. Sed nutrientia debẽt esse q̃ nec melãcoliã nec fleuma generẽt nec humorẽ acutũ sicut est caro pullorum perdicũ fasianorum edorũ lactẽtiũ vitulorum & ãnualis agni & electuaria calida tẽperata & hũida & q̃dã res simplices inter quas sũt meliora grana pini & festuce. nam ipsa restaurant naturalẽ humiditatem & quoddam compositum artificialiter preparatum sepe & in multa quantitate sumptum vt est zuccara rosata de qua loquitur auicenna incapitulo de tisi & ꝙ mulier tisica cuius sepultura p̃parata erat recepit inde sanitatẽ & humiditatis restaurationẽ. Sed nota ꝙ ideo dixi ꝙ euchimia secundũ plurimũ restaurant naturalem humiditatem que quotidie resoluitur ꝓpterea ꝙ ex euchimiis generantur mali chimi in stomacho calido propterea ꝙ in eo aliq̃n aduruntur cibi: vt haly regalis in capitulo de regimie cibi & ex cibis generantibus malũ cibũ ex sui natura boni humores sepe generantur

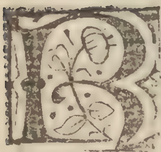
et bona humiditas si bene digerunt: quia digestio est radix gene-
rationis bone humiditatis: vt gali. in tegni Euchimia vero restaurantia
naturalem humiditatem que quotidie resoluitur quedam sunt ex viuenti-
busquedam exvegetabilibus: sed ex viuentibus meliora sunt q̄ ex me
liori nutrimento nutriunt et illa sinceriorem gnant humiditatem& magis
longinquam a corruptione nam carnes illorum animalium q̄ de sua natura sunt
euchimia si pastus illorum est malus: chimum malum gnabunt et sic est in
piscibus et in ceteris viuentibus. Nam vidi pullos gallinaceos nutritos
ex arillis racemorum quorum carnes erant duriores carnibus auium degen-
tium in paludibus ad digerendum et sic est in piscibus: vt patet in lucio
& ptica: nam ipi non nutriunt velut alii pisces & adeo meliorem gnant
chimum. Et non solum pastus considerandus est in viuentibus q̄ comedunt
sed locus in quo nutriunt sicut videmus pisces degentes in mala aq̄
qui de sui natura gnant malos humores et econuerso. Sed in vegeta-
bilibus. iiii. considerant terra: aer distantia solis genus plante. Terra con-
siderat sic: nam plante q̄ nascunt in terra effumata fructus earum citius
putrefiunt q̄ illarum q̄ nascunt in terra non effumata et ita est in frumen
to et ceteris granis sicut patet & ita patet in vino vinee terre effuma
te qm̄ illud citius putrefit q̄ illud quod orit in alia terra: vn̄ accidit
q̄ quidam rex libenter bibebat quoddam vinum bone vinee cuiusdam cultoris
Et cum ipse sciuit regem affectare vinum suum p̄ ceteris aliis cogitauit vini
bonitatem augere& augmentare et vineam exstercorauit. Et tpe p̄cedente
cum rex de illo bibit coperit illud vinum esse deterioris saporis& sic bo
nus gustus est bonus iudex in cognoscendo nutrientia gnantia naturalem
humiditatem longiquam a corruptione et p̄cipue in piscibus vt ysaac in li
bro dietarum vbi tractat de piscibus dicens. ois cibus q̄to saporosior tm̄
nutribilior. Sed grana nata in terra non stercorata non tam cito putrefi
unt sicut illa q̄ in terra stercorata nascunt. Et q̄ sunt magis longinq̄
a corruptione magis longinquam naturalem gnant humiditatem: vn̄ inue-
ni montem in quadam p̄te regni francie cuius frumentum ibi nascens. vii. vel
viii. annis in granariis illesum conseruabat q̄a natura terre vnius est
altera melior in gnatione nutrientium. et sic oia nutrientia euchimia q̄ diu
cius conseruant sinceriorem gnant naturalem humiditatem et magis lon
ginquam a corruptione q̄ alia euchimia. Item vidi in quibusdam vineis pro
pagatis de eisdem p̄paginibus q̄ adinuicem. iiii. cubitis erant p̄pinque
quarum vna p̄ducebat vinum valens bis tm̄ in bonitate eiusdem q̄tum alia et
hoc p̄pter terram naturalem accidebat a qua recipit nutrimentum Sicut al
ba argilla que dicitur marna que melius generat nutrimentum q̄
terra non naturalis. Nam cibus qui sumitur ex plantis natis in terra

tali melius generat nutrimentum q̃ cibus natus ex plãtis natis in terra non naturali. Quod patet quia magis augmentat bonitatem sterilis terre supra quã ꝓicitur q̃ terra mollis vel fimus. Aer cõside ratur in quo nascuntur vegetabilia ex quibus nutrientia capiũtur quia nutrientia ꝓueniẽtia ex plantis natis in bono aere sũt magis longinqu a corruptione. quod patet in herbis q̃ ibi nascuntur que maioris sunt virtutis. Et hoc accidit ꝓpter ventũ qui currit ibi ma gis libere desiccans putredinem plãtarum. Vnde auicẽna in secũ do cañ. vltimo capitulo dicit ꝙ plante nascentes in locis vẽtosis et montanis fortioris sunt virtutis. Vnde vidi montẽ in partibus romanis cuius aer & plante erant tante bonitatis ꝙ animalia mor bosa que ibi recipiebant pastum per spacium tẽporis sanabantur vnde animalia q̃ capiuntur in locis montuosis sunt maioris virtu tis sicut dicit princeps de tyris in sexto. Distantia solis concurrit in generatione plante. nam plante q̃ nascuntur in locis remotis a sole fructus earum nõ tantum durant ymo citius putrefiunt: & ita generant hũiditatẽ magis ꝓpinquaꝫ corruptioni. Quod pꝫ in vi neis que nascunt̃ in quadã parte alemanie & q̃dã pte regni francie quaꝝ vina cito corrũpunt̃ si sup terrã faciãt morã precipue ĩ estate Et hoc accidit quia aqua facta acida in vite non fuit tota transmu tata in vinũ. Et ideo ponit ysaac ꝙ multas ꝓprietates habet vinũ vinosum mixtum cum bona aqua fontina cũ non est sapor extra= neus q̃ vinum aquosum absqꝫ aqua: quia in vino aquoso est aqua acida: sed in vino vinoso nõ: quia aciditas recessit ꝓpter calorem solis. Et forte decoctio vini in nouitate sua suppleret hũc defectũ Quandoqꝫ accidit ꝙ terra calida velut terra sabulosa iuuat hunc defectum solis: sed non multũ. Sed bene patet ꝙ distãtia solis ml̃ tum operatur: quia terre a quibus multum distat sol carent multis generibus plantarũ. s oliuis/ficubus/& granatis. Et vina non per manent velut in regione calida que. io. ãnis aliquando cõseruãtur Genus plante attenditur in hoc quia q̃uis oĩa predicta concurrãt & planta sit mali generis nichil valet. quod patet in quodam ge= nere racemoꝝ quoꝝ grana sunt pulcriora aliis tamẽ vinum quod inde fit breuiori tempore conseruatur nec est eiusdem bonitatis & saporis in generatione naturalis humiditatis. Et sic ex cuchimiis bene digestis ꝓuenientibus ex aĩalibus & plantis potest restaura ri & renouari humiditas naturalis & pinguedo in senibꝰ velut ru sticus carnem bouis senis innouare cõsueuit sepissime. Sed quidã sapientes caldei dicere voluerũt ꝙ humiditas totius corporis pos sit transmutari euacuando veterem & regenerando nouã. Et hoc

dixerunt posse fieri prius potius purgando humiditatē interiorez cum farmacia. & illam que est in carne & cute cū sudoribus quarꝫ vna regeneratur cum cibis euchimiis preparatis artificialiter ad conuertendum quibus sunt admixta que non subiacēt corruptioni. Et sic humiditate carnis euacuata per sudorem & interiori per farmatiam opus vt regeneretur cum predictis cibariis & inunctionibus a corruptione loginquis. Et per subtractionem veteris humiditatis ꝓpinque corruptioni subiaceñ. & per regenerationē bone humiditatis longinque a corruptione innouabitur homo & eius durabilitas longo tempore permanebit. Et hoc antiqui faciebant. & adhuc quidā sapientes caldei vt quidam dixeruut sciūt facere quorꝫ sapientiā ignoro. Et hoc dicitur fuisse factū cuidam captiuo germanico a quibusdā sapientibus in arabia: sed ouidius dicit hoc medeā fecisse cum vno medicamine ex diuersis medicinis cōposito q̄uis illud a quibusdam fabulose intelligatur: & nunc ex his & aliquis predictis pōt patere vestre clementie carissime princeps quare antiq multū viuebāt: quia eorꝫ cibaria generabāt humiditatē naturalē longinquā a corruptione & alia causa erat puritas aeris. Tertia conseruatio regiminis. quarta vsus proprietatum quarūdam rerū q̄ defēdunt naturalē humiditatē cito dissolui quarū cognitio nō peruenit ad grecos. Et sic nūc post q̄ vidimus de cibis & potibus qui naturalē humiditatē q̄ quotidie resoluit̄ restaurant: vidēdum est de hiis que eam defendunt & retardant dissolui.

No de sapientia Caldeorum

De his que naturalem humiditatem retardant resolui & restauratam sincerant ne cito resoluat̄ & calorem naturalem & humiditatē retinent temperatam.

Es que naturalem humiditatem defendunt & retardant dissolui et restauratam humiditatez sincerant sunt tres. quarū vna natat in mari. s. margarita altera iacet in visceribus terre s. auruz. tertia inuenit̄ in visceribus aīalis longe vite. s. os de corde cerui. Et nō solū predicte res naturalē hūiditatē retardant a dissolutione: sed eā & calorē naturalē retinēt tēperatū & ab eorꝫ tēperātia nō imutāt: quia donec calor naturalis & hūiditas naturalis est tēperata i hoīe: calor naturalis tēperat̄ & corroborat̄: qa sanitas & durabilitas i hiis duob⁹ existit. Et hoc ē p̄ceptū q̄d dicit aristoteles i epl'a ad alexādrum. Sed hee res debent sumi electe & preparate: quia in earuz preparatione est totum secretum quod sapientes occultauerunt: & sunt spisse substantie. Ideo sunt terende ad

summuꝫ. Quia filius principis abholay dicit in. ii. cañ. capitulo de iudiciis quarũdam medicinarũ ꝙ omnes medicine spisse substãtie in vltimo sunt terende. Et ꝓprie cũ mea intẽtio est vt ad finẽ pueni= ant elongatõis & ad quartã trãseãt digestionẽ vt ad cor & membra similiũ partiũ. Sed he predicte res indigẽt electione et ꝑparationi bus multis quarũ vna est bona alia melior tertia optima. Sed medi cina q̃ inueniť in aĩali longevite est cartillago que vltra vnũ scrupu lum nõ põderat. q̃ in oĩbus fere animalibus est sanguis. vnde inuẽ tum fuit vnũ de illis aĩalibus tẽporibus nostris in cuiꝰ collo fuit in uẽtus circulus aureꝰ inscriptũ erat. hoc animal fuit proiectũ in hoc nemore tẽpore iulii cesaris Sed hec medicina est. f. & sic. et retardat naturalẽ humiditatẽ dissolui et calorẽ naturalẽ et eius humiditateꝫ retinet temperatã si cũ calidis aromaticis cordialibus tẽpereť. Sed de illa que natat in mari. s. margarite: quidã dixerũt eam esse frigi= dam quidã temperate cõplexionis. vt ysaac filius salomonis loqui tur de ea dicẽs ꝙ sanguinem proprie clarificat cordis et eius gros= siorẽ extenuat et humiditatẽ in oculis coadunatã desiccat valet car diacis et tremori cordis & tymorosis et suspiriosis ex colera nigra patiẽtibus. Et dixerũt alii ꝙ valet epilẽticis & facit vomere sangui nem coagulatum infra corpus ex vulnere vel ex aliqua alia causa si puluis eius sumať in potu. Itẽ dixerunt alii ꝙ si de hac medicina fi at aqua vel aliquo ingenio sit liquefacta curat egritudines proueni entes ex errore quarte digestiõis si ex ea cutis laueť sicut sunt mor phee albe. Sed medicina illa que iacet in visceribus terre. s. aurũ. hꝫ ꝓprietatẽ humiditatẽ naturalẽ a dissolutione retardare et eã in suã retinere tẽperantiã et calorẽ naturalẽ temperatũ in sua retinere tẽ= perantia et distẽperatũ ad suam temperãtiã reducit. Et dicit ysaac in libro de sustentatione artis medicine ꝙ habet ꝓprietatẽ subue= niẽdi defacto stomacho et timorosos et cardiacos cõfortat et est cõ tra melãcoliã allopiciã atqꝫ tyriã. Et princeps dicit ꝙ cõfert dolori cordis & tremori ipsius et ei qui solꝰ loquiť ex malicia anime de no cte: nec est admirandũ si hec medicina que iacet in visceribus terre facit has operationes quia filiꝰ zacharie dicit ꝙ hec res ẽ tẽperata in primo gradu et excedit oẽm medicinã in tẽperãtia & in ea est na tura equalis et recta: nec subiacet corruptõi alicui elemẽtoꝝ & ideo naturalẽ humiditatẽ retardat a dissolutione et nouiter generatã de fendit ne cito resoluať. Et quicũqꝫ gliscit humana corpa conserua re in sanitate que subiacent alterationi sex generum causarum que mutant necessario / querat hanc rem et non aliã que corruptioni et alterationi non subiacet et illa res conseruabit corpa in sanitate. et

aristoteles in libro quem composuit ad preces alexandri hoc dicit Item et sic defendit a festina alteratione et supplet defectuȝ sex generum causarum secundum possibilitatem mensuratarū. Que cause mutant corpora & conseruant secūdū ꝙ in predicto capitulo de causis senectutis declaraui. Et secundum hoc videtur aristoteli. impossibile ꝙ medicine que corruptioni et alterationi subiacent conseruent corpora humana in sanitate & naturalem humiditatem ne cito dissoluatur ante tempus & defendant homines ab accidētib⁹ senectutis & senii ne veniant ante tēpus. & hoc medici credebāt facere cum medicinis aromaticis que subiacent corruptioni. Quomodo ergo corruptū potest reddere incorruptum nonne michi impossibile videtur. Et hec medicina debet esse electa et preparata p̄paratione bona / & tunc facit operationes bonas & cum est p̄parata preparatione meliori tunc facit operationes nobiles. Et cum p̄parata p̄paratione optima tunc facit operationes sublimes & in hoc est totū secretum. Intellige hoc carissime princeps & vsus predictarum rerum naturalem humiditatem et calorem retinet temperatū et defendit tam corpus q̄ humiditatem naturalem & calorem a sua temperantia immutari a causis necessariis male mensuratis: & supplet defectū causarū secundum possibilitatem mēsuratarum. & forte de hac re fuit aqua quā bibit senex agricultor in regno sicilie cuius aratrum obuiauit vasi pleno aque credens illam esse similem aq̄ cysterne propter eius claritatē cū esset afflict⁹ labore et calore auide eā sumpsit & eā totam bibit & mutatus est agricultor senex in equalem complexionem et in etate. xl. annorū in apparentia et factus ē maioris discretionis / & memorie / et intelligentie / et vixit annis. xl. post p〈o〉tū in curia regis sicilie & dixerunt quidam sapientes ꝙ cū predictis medicinis cordialibus debet admisceri crocus et mustus nam crocus producit medicinas ad cor mustus confortat cor & sanat eius tremorem et melancoliam ex solitudine & confortat cerebrum et letificat animū et prestat audaciam et debet vergere ad rubedinem habens formam spericam. Postq̄ vidimus de his que naturalem humiditatem defendūt a festina resolutione et nouiter generatam sincerant & naturalem calorem et humiditatem retinent temperatam videndum est de his que caniciem festinant venire & quedam alia accidentia senii & senectutis.

De cibis & rebus que accidentia senectutis et senii principaliter festinant venire.

Es festinātes canicië et alia senectutis accñtia sunt he/ fructus pisces olera humectātia gña lactis triti cū in aqua coctū pultes potus aque plurime multitudo vsus aque dulcis hec pdicta canicië festināt & alia senectutis accidētia/coitus plurim⁹/fleubothomia plurima et hoc faciunt per viā dissolutionis naturalis humiditatis. Item ebrietas superflua& mulsio alias euulsio capillorum et tāgere cum his que infrigidant sicut oleum sal butyrum/aqua rosacea/aqua sambuci/camphora: hec predicta inueniūtur in auic. ñ. ii. feñ. decorationis capitulo de rebus que caniciem retardant. Effusio aque plurime supra capillos ablutio plurima cū aqua dulci/et camphora/odoramentum aneti frigidi et eius pulueris ablutio plurima cū aqua dulci. Et iō dicit plurima qa rara ablutio non offendit. vnde quidam lauant oculos tantum & faciem abstergunt cum panno laneo dicentes ꝙ talis abstersio faciem clarificat et cum hoc concordat haly regalis in fine regiminis dicēs ꝙ fricatio faciei cum panno mediocri faciem colorat odor sulphuris et eius fumus & fumus argentiviui et arsenici hec predicta festināt canicië et alia senectutis accñtia. habitare in frigidis regionibus & valde humidis minoret vinū et alteret aquā cum melle et vitet omnes cibos humidos generantes fleuma et sit contentus frixis & assatis et que in patella preparantur et assatura absq3 iure et vtatur aq̄ ciceris. Hec omnia predicta dicit rasis in diuisione in capitulo de decoratione capillorū. Item dicit et vincant fleuma ex cibis et medicinis que retardant quedam accidētia. Item auiceñ. dicit in quarto. Nam dum sanguis remanet pinguis spissus calidus viscosus capilli sunt nigri cū ad aquositatem tendit capilli declinant ad caniciem/sed aristoteles dicit in libro quem fecit in sua senectute ad p̄ces alexandri summi regis ꝙ risus facit senectutem festinare. Post q̄ diximus de his que senectutis accidentia accelerant nūc dicam⁹ de his que purgant et consumūt humorem generantem accidētia senectutis et senii,

De his que euacuant et consumunt humorem inducentē accidentia senectutis et senii et canos auferunt.

Mnes sapientes fere qui de medicina tractauerūt in hoc cōcordāt ꝙ oē quod fleuma purgat euacuat humorē inducentē canicië & quedā senectutis et senii accñtia: sed auicē. videt dicere in capitulo de cōplexionibus etatū et generū ꝙ nō solū fleuma gñat supradicta accidentia: sed oīs humor extraneus, & vtrūq3 est verū. Sed

fleuma magis generat hec accidētia. et caniciem q̄ alius humor qa calori naturali obuiat duobus modis vno modo suffocādo alio modo qualitati obuiādo vomitus purgat fleuma faciens accidentia senectutis et proprie post cibum pre ceteris farmaciis: vt auicenn̄. in quarto cañ. in tractatu decorationis et hic vomitus est faciendus semel vel bis quolibet mense et post cibi saturitatem vt rasis in regimine libri almāsoris capitulo de vomitu. Et sic omnes latini cōcordant pigra. G. et pillule de mastice & aloe purgant fleuma faciens accidentia senectutis vt ysaac in capitulo de canicie. Item pigra habet proprietatem purgandi humidos humores absq; humiditatibus naturalibus vt auicen̄. in capitulo de cachecia et secūdum hoc pigra est medicina propria in hoc casu & hoc est intelligendum de pigra in qua nō est laxatiuum nisi aloes et id aloes debet esse epati cum scd̄m q̄ describit ab haly & auicen̄. nā eius attractio nō est a lōginquo: sed cui obuiat. s. stomacho et intestinis & lōginquior loc⁹ sue attractionis est ab epate absq; venis: vt in quinto cañ. de tractatu de yer̄. Sed videt̄ q̄ virtus cuiuslibet gñis rei si dat̄ scd̄m q̄ debet exhiberi faciat supradicta. Nā aristoteles precepit alexādro in sua epistola quolibet mane ip̄m sumere. Nā subtrahit fleuma stomachi et e[?]vira epatis et colorē excitat naturalē & fugat ventositatē. Sed secūdū id quod dicit haly regalis in capitulo de regimine senū videtur q̄ nec pigra nec aloes sit proprium in purgatione humorū inducentium senectutis et senii accidentia cum ipse dicit q̄ senes non sunt purgandi cum medicinis abominantibus sicut pigra sed cum lenibus sicut cum iure gallorum veterum et mirabolañ. & hoc intelligendum est de aliis q̄ de citrinis quia citrini nō purgant humorem festinantem senectutis et senii accidentia sed alia genera mirabo. forte illum purgant humorem. Clistere omne purgās fleuma retardat supradicta accidentia: vt auicenna in quarto de rebus que caniciem retardant. Et hoc clistere est ad hoc proprium. ℞. suc. mercurial̄. ebuli / et sambuci / et cola / et iniice per clistere: sed videt̄ q̄ omne solutiuū inducat senectutis accidentia ꝓpter illud q̄d dicit ypocras testāte auicen̄. capitulo de exercitio medicina purgat & inueterat et maiorem partē naturalis humiditatis q̄ est vite substantia de corpore educit. Et hoc est intelligendū cū medicina purgat bonam humiditatem sed non malam et datur illis qui purgationē non indigent sicut sunt sani et forte eleborus niger cum est preparatus purgat humorem facientem accidentia senectutis propter illud quod auicenna dicit in secundo canone. Q̄ de proprietatibus

elebori nigri est q ipse permutat corpus a sua complexione & facit ipsum acquirere complexionem bonam iuuenilem balnei frequentatio ieiuno stomacho consumit humorem generantem caniciem & gargarismata: vt ysaac in capitulo de canis tingeñ.
Item aristoteles dicit in libro alexandi q senes sunt balneādi stomacho ieiuno & aqua tepida: & q melius est vt ipsi recipiāt de humiditate balnei q̄ balneum de humiditate senum: sed balneum trahit humorem ad superficiem cutis. Et ideo videtur q caniciem potius sustinet q̄ retardet. & ideo est vtendum ieiuno stomacho: & post depositionem superfluitatum: vt ypocras in regimine auctorum / triffera facta de mirabolanis nigris emblicis & bellicis ē vna de rebus retardantibus accidentia senectutis: vt rasis in diuisione in capitulo de decoratione capillorum. Electuarꝫ de mirabolanis indis cum zuccara retardat caniciem: vt rasis in libro almāsoris. c. e. Triffera maior & minor facit idem auicenna capitulo. e. masticatio mirabolanorū conditorum fleuma faciens caniciem retardat. Nam auicenna dicit in capitulo de rebus que retardant caniciem q si omni die fit masticatio mirabolanoꝝ conditoꝝ kebulorum cum augmento sui alis numeri nimium conseruant adolescentiam. Hec omnia faciunt mirabolñ. & triffere per viam desiccationis fleumatis. Poma pini calida et humida sunt in tertio gradu & secundum quosdam in secundo & hoc est in paruo. Sed magnum est equale ad caliditatem declinans & eius humiditas augmentatur. Habet enim ꝑprietatem desiccandi humiditatem corruptam que est in corpore & acquirit humiditatem bonā & impinguat ipsam & corpus debilitatum confortat ꝑdest tussi & humiditatibus pulmonis putrefactis et abstergit humiditatē renum & vesice & lapidem ꝑuocat: & est medicina senum & cōfortat eos qui frigidam & siccam complexionem habent et debet sumi in cibis. ʒ.i. & femine sunt masculis meliores & recentes sunt sumēde quia inueterate nichil fere valent. Et est mirabile de hac re: quia est cibus et medicina. cibus quia naturalem restaurat humiditatem: medicina quia predictis egritudinibus valet. Confectiones que abscindunt materiam fleumatis sunt omnes ille in quibus ponitur scoria ferri. Sed meliores sunt in quibus ponitur aurum vt auicenna in quarto de rebus que caniciem retardant. Et sic aurum habet proprietatem abscindēdi materiam fleumatis medicina cuius minera est planta. s. lignum aloes indicat superfluam cōsumit humiditatem generantem senectutis accidētia de qua loquit̄ princeps dicēs q est calida & sic. i secūdo qđ ipē estimat est subtile opi

lationes aperit frangit ventositatem & confortat viscera & prohibet iram remouet superfluitates humiditatum facit odorē oris bonum: confortat neruos: & acquirit eis humiditatem subtilem: confert cerebro: & confortat senium: confortat cor & letificat ipsum: remouet humiditatem putrefactam stomachi et confortat ipsum: & in ipso est virtus constringens vrinam & dissinteriam melancolicam. ysaac de ea loquitur dicens omnia interiora membra cōfortat: corporis superfluitatem expellit: opilationem epatis aperit fluxui & defectioni vesice repugnat. Medicina que vegetatur habet ꝓprietatem confortandi/dissoluendi/extinguendi mundificādi & consumendi: confortat cor & omnia principalia membra dissoluit/extinguit/mūdificat/& consumit superfluum fleuma & melancolicam vbicunqꝫ sit in corpore precipue stomachi & cerebri: & in libris cuiusdam latini inuenitur ꝙ quedam regina scripsit alteri regine ꝙ vsus huiusmodi rei preseruat hominem a senectute & canicie & valet melancolicis & cardiacis & inuenitur ꝙ indorꝫ rex scripsit alteri regi ꝙ carior thesaurus quem habebat in suo regno erat hec planta. Et dicitur ꝙ inde fit oleum quod caniciem & accidentia senectutis retardat: sed qualiter istud fiat nō inueni: cōfortat visum. Et ideo dicitur ꝙ hec medicina vegetatur in aere quia absqꝫ aere incrementum non recipit ꝙ patet ī rosis que sub terra in vere reflectuntur vt in hyeme possint cōseruari. Et ꝓprietas istiꝰ rei vltra annū nō permanet & crescente luna crescunt illius plātē flores/& decrescente luna decrescunt & cadunt flores: & vere ante descensum solis sunt penitus colligendi. Aliter suam virtutem cōpletam non habent. Et medicina cuius minera est plāta in die est conueniens in commixtione predicte rei. Suffumigationes odorifere temporibus tamen congruis faciem clarificant & accidētia senectutis retardant: vt ait aristoteles in epistola ad alexandrum.

Dictum est de his que purgant & consumunt humorem facientem et accelerantem accidentia senectutis. Nunc dicendum est de his que conseruant iuuentutem in capillis & canos tingunt: & eos faciunt cadere & loco eorum nigros renasci secūdum ꝙ in libris sapientum inuenitur absqꝫ experientia dicam. Omnia olea calida conseruant iuuentutem in capillis et caniciem retardant: & ꝓpria sunt ad hoc oleum de costo oleum de nigella: vt auicenna in texto in tractatu de oleis & in quarto de his que caniciem retardant & si detur in potu oleum costinum retardat caniciem vt r. F in libro almasoris. Oleum de oliuis immaturis siluestribus conseruat capillos & ꝓhibet velocitatem caniciei si administratur omni die vt

auicenna in secundo cañ. capitulo de oliuis lauatio cum oleo & aq̃ qua retardat caniciẽ: vt aristoteles in fine libri de aialibus. Et si oĩa olea calida retardant caniciẽ ergo oleũ balsami et oleũ benedictũ quod fit de lateribus. Post q̃ vidimus de his que cõseruant iuuẽtutẽ in capillis et caniciem retardant. Videndum est de his que canos cadere faciũt et loco eorum nigros renasci: de quo loquit̃ princeps abohaly in quarto cañ. capitulo de rebus que caniciem retardãt dicens de his que experta sunt his q̃ fuerũt ante nos et experta sunt tempore nostro est potare dragagantũ rubeum albacalay pondus. ʒ. i. ip̃m eñ depilat canos et facit loco eorũ capillos nigros renasci verũtamen non tolerat illud nisi qui habet forte corpus & humectatũ et oportet q̃ administretur post illud quod mũdificet pulmonem et humectet ipsum. Sed ysaac dicit q̃ si borago cũ aqua & zuccaro coquit̃ vel melle et det̃ in potu canales pulmonis mundat. Itẽ spica celtica cũ vino bibita sepe pectus et pulmonem mũdificat & multa que in libris medicine scribunt̃ pulmonẽ mũdificant. Itẽ legitur in quibusdam scriptis hermetis q̃ est quedam herba similis maiorane cuius folia sunt celestis coloris et sunt rotũda vt denari⁹ et crescẽte luna crescit eis vnũ foliũ & decrescẽte luna eiicit vnũ folium successiue et remanet nuda et nascit̃ in montibus & rupibus & fluuiorũ et eius flores citrini sunt et dicit̃ ibi si quis receperit de hac plãta ad pondus vni⁹ lentis et tantũdem de sypi et clauserit in vase per. iii. dies et de ip̃o biberit cũ lacte vaccino per aliquos dies pro cibo pilli eius cani cadũt et nigri loco canorũ renascunt̃ et homo iuuenescit Sed hec predicta non sum expertus. Sed potest hoc accidens ad tempus cum tincturis remoueri. Et qualiter illud sit in libris medicine inuenitur.

De his qui calorẽ naturalem debilitatũ ex naturali cursu nature et resolutiõe naturalis humiditatis & ex augmento extranee confortant et restaurant.

Multa relegi volumina sapientũ et pauca inueni medicamina q̃ naturalẽ calorẽ debilitatũ et resolutum ex resolutione naturalis humiditatis & augmento extranee vel ex aliqua alia cã cõfortarẽt et restaurarẽt. Sed quidã sapiẽtes fecerũt tacite mentionẽ de quadã medicina q̃ egredit̃ de minera nobilis aialis asserẽtes q̃ illa calorẽ naturalẽ cõfortat et restaurat & res illa assimilat̃ vni rei soli tm̃ in oibus suis naturis et dispositõibus sane adolescẽtie equalis cõplexionis in corpe toto & signa tẽperate et equalis cõplexionis et sunt hec qñ calor est cõpositus ex albedine et rube-

dine et capilli sunt flaui declinãtes ad albedinẽ et crispitudinẽ tẽperate sc͂dm plurimũ et caro eius est tẽperata qualitate et quãtitatẽ et ipsius somnia delectabilia habẽs faciẽ hylarẽ et iocũdam et erit tempata in desiderio comedẽdi & bibẽdi res illa que huic rei assimilat̃ est tẽperate caliditatis et eius fum⁹ est tẽperatus et suauis. quod ipse tactus testat̃ qm̃ est suauis et gratus tactui: nam res illa ideo tẽperate calefacit quia est tẽperate calida: & ideo sanat quia est sana & cũ est egra egrotat et cũ est distempata distẽperat et cõuertit corpus ad dispositionẽ suã propter similitudinẽ quã habet cũ corpore humano: nã infirmitas bruti aĩalis nõ transit in hoĩem sed in aliud aĩal eiusdẽ gñis: sed infirmitas hoĩs in hoĩem trãsit et sanitas intellige hoc carissime princeps: quia in hac re est totũ secretũ. nam ga. dicit ꝙ quicquid de qualibet re dissoluit̃ necesse est vt alteri assimilet̃ sicut patet in morbis trãseũtibus de vno in alterũ sicut est infirmitas oculorũ et cet. et morbi pestilẽtiales nec est res que huius rei proprietateꝫ habeat quia non solũ humana corpora reddit magis longinqua a corruptione cuꝫ quibus proportionatur sed corpora plantarum retardat a putrefactione et res illa raro inuenitur & licet aliquando inueniat̃ nõ potest ab omnib⁹ commode haberi et ideo vsi sunt sapientes loco eius medicina que iacet in visceribus terre completa et preparata et illa que natat in mari: licet differant inter se. Cum vero illa res assimilatur calori naturali sane adolescentie tẽperate complexionis facit operationes bonas. Cum vero assimilatur sane adolescentie temperate complexionis facit operationes nobiles. Cum vero assimilatur calori naturali sane adolescentie tẽperate complexionis in corpore toto facit operationes sublimes et in hac est proprietas quam dixi. Nam hec differt a medicinis & metrimentis tẽperate calefacientibus & humectãtibus que senib⁹ conueniunt. nam ille medicine omnes principaliter calefaciunt & humectant corpus. Secũdario calorem naturalem: sed hec medicina principaliter calorem naturalem secundario corpus. Nam proprietas huius rei est calorẽ naturalem senũ et seniorũ cũ declinant ad frigiditatẽ et siccitatẽ reducere ad caliditatẽ & humiditatẽ temperatã absqꝫ aliquo nocumento et hec est propria medicina stomacho si cum eo cathaplasmet̃: nã ipsum cõfortat et appetitũ excitat et senẽ qui est in potẽtia ad iuuẽtutẽ reducit et corruptas cõplexiones rectificat. Et multi sapientes locuti sunt de re q̃ illa assimilatur sed illã tacuerũt sicut galienus in libro simplicium medicinarum & salomon in lege Io. damascenus in suis amphorismis. Sed nota coitus destruit omnino predicte rei proprietatem & forte hec ẽ me

dicina de qua loquitur filius principis in secundo cañ. de opera-
tionibus simplicium medicinarum vbi dicit. est medicina que po
nit et diuidit omnem complexionem ad partem quam meretur.
Sed quidam sapientes rescripserunt ꝙ quedam sunt medicamina
et nutrientia que calorem naturalem debilitatum confortant et re
solutum restaurant. Quorum vnum est vinum vinosum/mixtũ in quo
sunt ꝓprietates hee de quo loquitur galienus in expositione illi⁹
anfor. alices et oscitationes dicens vinum ana temperatum totum
corpus calefacit membra perforãs humores temperans calorem
naturalẽ excitãs. Et dicit ꝙ tantũ ponatur de vino q̃tum de aqua
& hoc intelligendum est de vinosiori vino quod reperitur. Sed ha
ly regalis loquitur in capitulo de regimine sanitatis vbi tractat de
regimine potus dicens. Si quis vtitur eo iuxta modum et tempore
quo oportet confortat calorem naturalem & extendit ipsum per
totum corpus et temperat humores colericos purgans per sudorẽ
& vrinam et mollificat naturam humectans membra dura quibus
accidit siccitas causa caloris superflui. Et confert gaudium/et leti
ciam/& melancoliam mitigat. & dicit ꝙ debet bibi album et sub-
tile mixtum cum multa aqua & ꝙ cauenda sunt vina acuta et vete
ra: et si necesse est ꝙ id bibatur sit temperatum aqua suaui & sapida
et stet sex horis anteq̃ bibatur. Ham ysaac in dietis particularibus
de vino vinoso commixto loquit̃ dicens vinum cõmixtum corpo
ra calida infrigidat & frigida calefacit & sicca humectat & humi-
da desiccat & facit contrarias operationes: vnde antiqui assimila-
uerũt ipm tyriace magne: quia cõperuerunt eũ habere duas cõtra-
rias virtutes. Sed ꝙ p spaciũ sex horarum debet stare ideo dixi ꝙ
si statim bibit̃ ex pluribus rebus nõ fit res vna operans secundum
ꝓprietatem rei vnius. Vino vinoso debent esse hee proprieta
tes color/odor/sapor/substãtia. & post annũ debet exhiberi. color
debet esse citrinus: sed haly supra tegni & aui. dicũt ꝙ rubeum est
eligẽdũ. Et hoc intelligendũ est in senibus & i fleumaticis hoĩbus
Sed odor debet esse aromatic⁹ in substãtia clarũ & i sapore nec dul
ce nec amarũ: sed ponticũ et in hoc concordãt similiter ꝙ debeat
mixtũ esse cũ aqua fontina cui nõ sit sapor extrane⁹. & ysaac videt̃
dicere ꝙ p⁹ annũ icipit bonitas vini sꝫ nulli⁹ loquit̃ de spacio tp̄is
ei⁹ cõmixtiõis nisi haly regalis de vĩo veteri i p̄dicto cap̄. & pꝫ ipꝫ
bñ dicere qa nisi sit p spaciũ tp̄is cõmixtũ dr̃ qa vnũ ab alio i deco
ctiõe stomachi sepat̃ & qđ ẽ igneũ ascẽdit sursũ & qđ ẽ terrestre/de
orsũ remanet i stomacho qđ pꝫ p vas vitreũ plenũ vino rubeo po-
situm in vase pleno aqua: ita ꝙ aer ingredi nõ possit: sed de discor

dantia predicta sapientum de colore & quo tempore sumi debeat non est mirandũ quia diuersitas terrarum fecit hoc quia virtus plãtarum variatur secundum diuersificationem locorꝫ & ꝓuinciarum vt haly supra tegni sexto vbi loquitur de castigatione medici. Sed aristoteles loquitur in libro quem fecit alexandro dicens ꝙ vinuꝫ valet hominibus abundantibus in humiditate et fleumate. Et nocet iuuenibus & calidis: sed rubeum generat plus de sanguine q̃ album & laudabilis est omni vino & valet omnibus complexionibꝰ Et id est quod nascitur in terra extensa inter montes & vales cuius racemus est bone dulcedinis maturitatis perfecte subtilis aeris. quod non vindemiatur donec fuerit ab ipso egressa fortitudo sue substantie corticis cuius color est aureus. s. medium inter rubeũ & citrinũ sapor acutus pungitiuꝰ delectabilis & clarꝫ quãdo tale existit sumatur de ipso temperate iuxta etatem corporis & temporis qualitatẽ: qa cõfortat stomachũ et calorẽ corrobotat natalẽ/ iuuat digestionẽ/ cõseruat corpꝰ a corruptiõe & ducit cibũ purificatũ ad oĩa mẽbra decoquit cibũ in eis donec cõuertit ipm̃ i sanguinẽ. Itẽ cor letificat et linguã reddit expeditã & audaciã p̃stat & multa alia bona facit. Itẽ si in magna q̃titate sumatur facit his contraria. s. obscurat intellectum: & impedit sensum & cerebrũ & debilitat virtutem naturalem: generat obliuionem: & ledit oẽs quinqꝫ sensus: et fugat appetitũ: & debilitat iuncturas: generat tremorem membrorũ & lippitudinẽ oculorum: & denigrat sanguinẽ cordis quare accidit timor & tremor & debilitas genitalium & destructio seminis. Et quod deterius est lepram inducit. Et sic vinum imitat̃ naturam serpentis de quo antidota conficiuntur: quia graues infirmitates curant: & tamen omnibus notum est ꝙ venena mortifera in se gerunt.

De his que virtutes & sensus reparant & confortant & iuuentuten conseruãt & vires restaurant.

Onnulla inueni medicamina in sapientũ libris virtutes et sensus confortantia. Sed qđ releuaret virtutes & repararet sensus debilitatos ex senectute & senio non inueni medicamẽ nisi vnum quod est de genere repentiũ. Repentium autẽ genera sunt multa. Sed tria ex his cõueniũt microcosmo. Cognitio aũt ꝓprietatis vnius non peruenit ad grecos nec ad nos: sed ad ethyopes tm̃ ꝗest dracho. Sed cognitio ꝓprietatis alioꝝ ad nos ꝑuenit et est tyrus qui appellat̃ ab auicẽna in quarto & in quĩto can̄

vipera. Alius est coluber: sed haly et auicēna rescribūt de viperis dicentes vipere sunt serpentes habentes capita plana q̄ sunt lata: & ad ꝓpinquitatem colli minuti subtiles valde quoꝝ caude sunt curte strepitū & sonitum facientes in incessu & debent capi cū est finis veris et incipit estas. De supradictis nō conueniunt nisi flaui & de flauis femīe Et eoꝝ signum est ꝙ masculi ex communi latere habent vnū dentem & femine plures vno. Et oportet vt alienētur cornute et varie & aspides & declines ad albedinem & non capiā tur ex piscinis & lictoribus fluuioꝝ & aquarū marinū neq; petrose quia in eis sunt quercine facientes sitim ymo capiant̄ in loco longinquo ab humorositate nec capiant̄ ille q̄ sunt debilis motus habentes caput eleuatum. Et oportet vt non morent̄ cum capiūtur si possibile est quin preparent̄. Et oportet vt abiiciātur a parte capitis & caude quattuor digiti. Et si eius motus fuerit plurimꝰ & sāguis plurimus & mors ipsius tarda erit electa si contrariū erit mala. Deinde eiꝰ viscera extrahant̄ & ꝓprie fel ipsius & abluatur pfecte cū aqua et sale et decoquat̄ cū aqua et sale donec possint separi carnes ab ossibꝰ Deiñ terāt̄ in mortario carnes & īforment̄ trocisci & iungātur cū oleo balsami & desiccent̄ in vmbra: & caue ne cadat sr̄ eos radius solaris nec ante desiccationē nec pꝰ. Nā sol expolliat eos a virtute sua & a ꝓprietate interficiēte venena q̄ sunt ex morsione & bibitatiōe. Auicēna in quinto dicit hec p̄dicta. Item in capitulo de lepra dicit ꝙ eligat̄ mōtana & precipue alba & dettuncet̄ caput et cauda vice vna. Item haly regalis in vltimo sermone suē practice dicit ꝙ vitent̄ q in domibꝰ habitāt & in salsis aquis. Et eligantur adolescentes in quibus subrubeus est color vel declinans ad rubedinem quoꝝ capita sunt lata: quia est signū bonitatis eoꝝ Item in capitulo de lepra dicit ꝙ potest sumi de trocíscis eoꝝ a dimidio exagio vsq; ad vnum cum .3o.ʒ. vini ariani. auicenna dicit cum vino rubeo: sed vinū arianū est forte. Postq̄ dixi de eiꝰ electione et preparatione dicendum est de eius ꝓprietate. Sed haly regalis in secundo sermone sue practice dicit. si carnes tyrie comedantur ab eo in cuius corpore sunt superfluitates purgant membra interiora a superfluitatibus & ducunt ad cutim & ad exteriora per sudorem: vel p pediculos: vel per excoriationē valent morsibus venenosoꝝ aīalium & letalibus potationibus ꝓsunt humoribꝰ grossis ex quibꝰ sunt lepre et morphee. Haly supra tegni sextū loquit̄ de hac re supra illud verbum ꝙ virus venenosoꝝ animalium curant in expositione illa. Galienus dicit ꝙ si aggregatur medicina faciens euadere & medicina aromatica stiptica non est aliquod me

lius in confortatione membrorum interiorum & q facit euadere corpus ex malicia chimorum. Et dicit q illa medicina faciẽs euadere est de genere venenorum/& dicit q digerit & purgat. Sed oportet q misceatur aliqua medicina que auferat partez nocumẽti quod remansit in preparatione predicte rei que est de genere venenorum. Sed ad illud nocumentum quod remãsit ex venenositate valet cassia lignea. zedoaria cortex citri. Item auicenna mentionem facit in secundo cañ. de serpente sed non exprimit vtrum loquatnr de tyro vel colubro & loquitur de eius ꝓprietate dicẽs caro serpentis cum in vsu habetur facit penetrare omẽs superfluitates ad cutim et ꝓprie cum homo non est mundificatus. Item dicit ꝓlongat vitam: & confortat virtutem: & conseruat sensum & iuuentutem: & exsiccatio eius est fortis: sed calefactio non est vehemens Item confert lepre magnifice Item ꝓhibet augmentationem scrophularꝫ. Item confortat doloribus neruorum & confortat visum Item in quarto de dispositione virtutis visibilis dicit q vsus carnis eius conseruat sanitatem oculi in vltimo. Sed latini secunduꝫ q michi videtur loquũtur de colubro dicentes q valet ydropicis spleneticis defectum visum vel auditum habentibus et virtutes omnes reparat: valet leprosis & omnibus infectis & acutis egritudinibus: et est senibus medicina ꝓbata. Et filius principis abohaly dicit in capitulo de lepra q homo debet cessare ab administratione huius carnis cum incipit pati seotomiam & ventris inflationem et non debet exhiberi in predictis egritudinibus nisi admisceatur aromaticis stipticis habentibus proprietatem contra illas egritudines quas intendimus curare et eius commixtio tam diu ꝑmaneat donec perfecte fermentetur. Et quantitas specierum aromaticarꝫ excedentium secundum gradum debet eẽ vna ps carnis et sex partes specierum aromaticarum. Et hoc est cum debet sumi a calida complexione vel calido tempore vel calida egritudine Sed in frigido tẽpore et egritudi ne et cõplexione vel etate debet esse vna pars carnis et. io. specierꝫ aromaticarꝫ plus vel minus secundum frigiditatem. et dixerunt quidam q caro illa nõ debet apponi nisi quousqꝫ ascendit sol & forte de genere repentiũ fuit exhibitũ cuidam domino de germania tẽporibus nostris dum accidit q due sorores simul erant: quarũ vna erat pulchra et alia formosa: sed formosa erat apud omnes gratiosa et pulchra mota inuidia obtulit alteri ꝓ veneno quod nascitur: et sic ceciderunt capilli vngues et corium et fuit passa fortiter: et cũ esset etatis. 30. annorꝫ facta est in apparentia vingiti annorꝫ: et cum eius capilli essent ni

gri facti sunt flaui & facta est complexionis equalis et composita facta est ex albedine et rubedine.

De his q̄ aīalem excitātvirtutē et corpa cōfortāt et motū alleuiant

O Mnes sapiētes qui de regimine tractauerūt dicere nō cessant q̄ senes et seniores inūgēdi sunt cū oleo mane cū a sō no surgūt. Vt haly regalis hoc dicit de regimie senū & qualiter hec inūctio fieri debet sapiētes discordāt: nā fili⁹ principis dicit in.ii.capitulo de oliuis q̄ oēs species olei corpa cōfortāt & motū alleuiāt. Et sic nō pōt esse q̄ vnū oleū nō sit alio fortius. Sed haly regal.dicit in regimine senū q̄ senes sunt inūgēdi cū oleo squillitico et viol' mixtis cū oleo camomillino et aneti. Sed aristo.dicit in libro alexādri q̄ deb₃ fieri inūctio cūvnguētis odoriferis mane tpibus tñ cōgruis/vt in hyeme et autūno cūvnguēto de mirra cōfecto cū succo herbe q̄ dicit̄ bleta. Et in estate et vere cūvnguēto cesarino cōfecto de sandal' et succo enlec Et hoc dicit in capitulo de balneis/sed nō docet ibi qualiter hecvnguētia debēt fieri. Et audiui q̄ dicebat captiuis germanicus qui lōgo tpe in captiuitate fuerat q̄ sapiēs post minutā scarificationē inunctus fuit oleo balsami et forte fuit aliud oleūvel aqua aurea. Et de omni oleo pōt fieri vnguētū et de omni pinguedine potest fieri oleum. Et custos nemoris qui rem inuenit facientem albam carnem domine inunctus fuit cum vnguento domine etvixit annis multis. Et auic.dicit in capitulo de laxitudinevbi loquitur de balsamo q̄ omne oleum debet confortari cum ceravt tāto tpe ipm retineat q̄ suā cōpleat opationem

De his que induunt cutim pulchritudine iuuenili et mundificatione et rubedine et que cutis auferūt corrugationem & cetera

O Mne qđ mouet sanguinē et spiritū ad cutim induit eā pulchritudine iuuenili et mūdificatōe et rubedine & iuuat ip₃ illud quod abstergit abstersiōe subtili et leui ponēs cutim subtiliorē & detegit ab eo illud qđ est mortuū sup faciē eius detectione subtili et leui et ,pprie si fuerit in eo tinctura. Et indiget cū hoc toto cautela a calore et frigore & vēto et moueť sanguis & spūs ad cutim trib⁹modis p regñationē boni sanguinis et ,pprie subtilis; Et p mūdificatiōnē ei⁹ & p espāsionē et dilatationē eius. Res gñantes bonū sanguinē sunt euchimia.scđm plurimū inter q̄ est vinum subtile et ce.velut ysaac p̄cipit et panis de symila equaliter fermētatus et bñ coct⁹et oia cibaria euchimia dūmō sint secūdū q̄titate₃ digestiōis qa digestio est radix gñatōis boni: chimi & sanguis boni: vt.G.in tegni & auic.in.iiii.in capitulo de his rebus et ce. Item gñant bonū chimū ea q̄ coopta coquūť absq₃ aq̄ et assata absq₃ iure

a qua au

Sanguis namq; bonus cum generatur multiplicatur et consequitur ipsum omnis loc⁹ et mouet ipsum ab interioribus ad exteriora sicut est ius cicerum vinum & lac mulsum nouiter bibitum ieiuno stomacho et est expertum: vt dicit auicenna in quarto cañ. Sed haly in fine primi sermonis sue practice dicit q̄ vinum bonum bibere et carnes assidue comedere bonum colorem facit. Res mundificantes sanguinem sunt he: triffera sarracenica mirabol' conditi, & latini dixerunt q̄ idem facit cassiafist. sed margarite sanguinem cordis proprie clarificant et mundificant ac ipsum confortant: vt ysaac in gradibus. Res dilatantes sanguinem & spargentes ipsum ad exteriora sunt multe. quod duobus modis fit. Quorum vnus fit cum rebus assumptis per os / sicut piper / zizinber / et gariofili / & crocus tingit sanguinem et proprie in vino coctus. et dosis eius est. ʒ. i. et sicut est assumere ysopi. ʒ. iii. et cc. ʒ. ß. et potetur cum zuccaro. Alius modus fit in operationibns et affectionibus anime sicut gaudium et leticia et que faciunt mouere risum et musica instrumenta audire et cantilenia et sedere cum sociis animum delectantibus & respicere res animum delectantes. et vasa preciosa et celum et stellas et vestimentorum indui varietate, ludis delectari et de inimicis consequi victoriam et suam fiduciam complere et cum dilectis ratiocinari: vt aristoteles in epistola ad alexandrum. Nam hylaris anima vigorem viribus tribuit et letari facit. Et naturam excitat: & in suis adiuuat actionibus: vt rasis in almasoꝝ. capitulo de anime cogitationibus. Et res que adiuuant hoc totum de foris cum attractione et abstersione subtili sunt liniamenta abstergentia. Sed liniamētorum quedam abstergunt abstersione grossa quedam abstergunt abstersione subtili: sicut lauationes et inūctiones que auferunt veterem cutim et detegunt quod est subtile et faciunt viam spirituum ad penetrandum ad superficiem cutis. Sed cause inficientes cutim sunt multe: quedām sunt intrinsece, quedam extrinsece / humores inficientes sanguinem. vt in ycterícia. Et sicut opilationes accedentes in membris interioribus. Nam predicte res inficiunt cutim et potest auferri hec infectio cum his que in suis propriis capitulis inueniuntur. Sed ex rebus extrinsecis facies inficitur scilicet a vento frigore et calore: nam ista aliquando nigram et sepe turpem et corrugatam cutem reddere consueuerunt. Sed qualiter cutis a predictis incommodis defenditur et qualiter postquam venerint possint remoueri sapientes docent. Dicit auicenna in capitulo de rebus colorem facientibus bonum / custoditur cutis a sole frigore et vento si liniatur ex albumine oui et aqua gummi.

Item sumatur grossum simile et infunde in aqua deinde cola et misce cum equali mensura albuginis oui & cutis illiniatur & locumenta que imprimuntur ab eis causis remouentur & cum liniamentis. Et hoc est liniamentum quod ponit rasis in capitulo de pulcritudine quod facit redire cutim ad naturalem dispositionem; cum eius color est mutatus ab aliquo accidenti. ℞. farinam fabe lenticule ciceris lupini amigdalarum dulcium excorticatorum dragaganti masticis hec omnia cribra & tere subtiliter & confice cu[m] lacte dulci et cathaplasmetur; & sic dimitte die ac nocte/deinde laua cum aqua decoctionis furfur[is]. deinde itera donec cutis reducatur ad id quod in sua prima dispositione fuit. Sed si corrugatio euenit ex aliquo predicto accidenti in cute fiat id quod sapientes p[re]cipiunt. dixerunt quidam q[uod] balsamum mixtum cum oleo laurino inunctum aufert cutis corrugationem. Hec medicina consumit innaturalem humiditatem corporis et humorem generantem senectutis accidentia & confortat sensum et omnia principalia membra corporis & consumit flegma et melancoliam vbicunq[ue] sit in corpore et clarificat sanguinem cordis & confortat ipsum. ℞. medicinam que in aere vegetatur et illa cuius minera est planta indica ana. ʒ. iii. Et medicinam que natat in mari. ʒ. ii. & que egreditur de minera animalis longevite. ʒ. i. cc. musci. an̄. ʒ. ß. zuccare ad pondus omnium vtere in cibo antidoto in estate; sed in hyeme adde gar[iofilorum]. macis nucis muscate. ʒ. ii.. Quod est in quarto gradu temperatum est aurum Res que natat in mari est margarita. quod in aere vegetatur est anthos qui est flos roris marini Quod a mari proiicitur est ābra q̄ est sperma cete. Planta indica est lignū aloes. quod est in corde animalis lōge vite est os quod generatur in corde cerui. quod est esca syrorum est tyrus de quo fit tyrraca. Repēs quod ē esca ethyopum est dracho Minera nobilis animalis est multiplicatio speciei & spirituū et calorum p[ro]prie speciei receptis a speculis.

Minera nobilis animalis est iuuencula temperata in calore & carnositate formosa/munda/non sudans/nec olens applicata stomacho pro confortatione caloris naturalis non ad vsum veneris.
℞. anthos ligni aloes. an̄. ʒ. iii. margaritarū. ʒ. ii. ossis de corde cerui. ʒ. i. croci musci. an̄. ß. ʒ. zuccare ad pondus omnium terant[ur] subtilissime margarite; & os de corde cerui et alia terantur mediocriter fiat puluis.

Aperientia opilationes cerebri

Flos azedrac est arbor/ omniuȝ gariofil/suffumigatio/nota magna vendere lentiscus/nux musc./odorifera/ȝeni maiorana catacube secundum quosdam.

Aperientia opilationes colatori cerebri
Piretrum nigella acetum

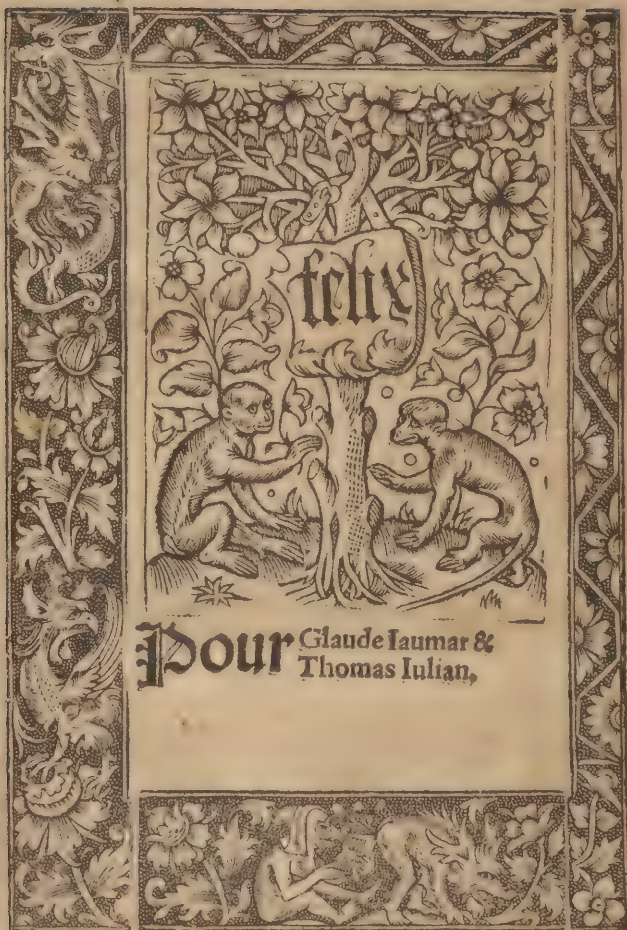
Augmentantia intellectum.
Caro aduraȝ emblicus caro gallinarum que sunt pulle.

Conferentia sensibus et rationi
Kebuli ambra
Conferentia rationi tantum
Aloes persicum
Conferentia sensui
xiloaloes kebuli ambra tirus repens.
Subtiliantia intellectum
loquela auis sacrate ad collum suspensa synapis bibita ieiuno
Conferentia oblimoni
loquela auis sacrate.ȝinȝ.sucis augmentum muret assara et est flos habens quinqȝ colores in conseruatiōe memorie qui humidirates cerebri consumit et stomachum et epar confortat.
Ledentia intellectum et rationem
mel acre/opiuȝ/cepe omnia cibaria fumosa omnia melancolica et valde fleumatica repletio ex cibis et humiditatibus/omne nacorticum secundum magis & minus

Nocentia memorie.

Sufflatio ventorum/ebrietas/& repletio superflua/omnia stupefacientia. Cibaria facientia longam moram in stomacho. Omnia cibaria grauātia. Dormitio multa in meridie/ et proprie post repletionem/superfluitas vigiliarum et multiplicitas aque.

Explicit.

Pour Glaude Iaumar & Thomas Iulian,

